

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Marek Čmiel

**Problematika způsobu vedení řízení v návrhu zákona o
hromadném řízení a komparace s polskou právní úpravou**

Diplomová práce

Olomouc 2021

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Problematika způsobu vedení řízení v návrhu zákona o hromadném řízení a komparace s polskou právní úpravou vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.“

V Návsi dne 17. června 2021

Marek Čmiel

„Na tomto místě bych chtěl srdečně poděkovat paní JUDr. Janě Petrov Kriváčkové, Ph.D., za nesmírně cenné připomínky, rady, názory, doporučení, za její velice vstřícný přístup, výtečnou spolupráci a za to, že ve mně vzbudila hlubší zájem o civilní právo procesní. Nelze zapomenout poděkovat ani mé rodině, která mi je vždy nejen neochvějnou oporou, ale také nikdy neutichajícím impulsem. V neposlední řadě adresuji díky svým úžasným kamarádům, kteří se dokázali do mého života zapsat neobyčejným způsobem.“

Seznam zkratek

EU	Evropská unie
KC	Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1740 z późn. zm.) (polský občanský zákoník)
KPC	Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1575 z późn. zm.) (polský civilní řád soudní)
Směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/1828 ze dne 25. listopadu 2020 o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES
Návrh směrnice	Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES ze dne 11. 4. 2018, COM(2018) 184 final
NZ	Vládní návrh zákona o hromadném řízení, sněmovní tisk 775/0
OSŘ	Zákon číslo 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
UDRPG	Ustawa z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 446) (zákon o uplatňování nároků v hromadném řízení)
Doporučení Komise	Doporučení Komise 2013/396/EU ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie

Obsah

Seznam zkratk	4
Úvod	6
1. Úvod do problematiky nástrojů ochrany kolektivních zájmů aneb hromadná žaloba jakožto nástroj ochrany kolektivních zájmů – pojmosloví nástrojů ochrany kolektivních zájmů.	9
2. Současný stav ochrany kolektivních zájmů v České republice, Polsku a legislativě EU	13
2.1. Česká republika	13
2.2. Polsko	14
2.3. Stručná charakteristika aktuálního stavu kolektivní ochrany práv na poli EU	16
3. Problematika přihlašovacího a odhlašovacího řízení (pojem, výhody a nevýhody systému opt-in a opt-out)	20
3.1. Pojem opt-in a opt-out	20
3.2. Obecná východiska	20
3.3. Hromadné žaloby v Evropě	24
3.4. Problém určitosti a početnosti skupiny a předvídatelnost důsledků pro žalovaného	24
3.4.1. Početnost skupiny	24
3.4.2. Nejistá pozice žalovaného	28
3.5. Náklady	29
3.5.1. Úspory z rozsahu	29
3.5.2. Hranice hodnoty práva v modelu opt-out	30
3.6. Riziko zneužitelnosti opt-out systému jako nástroje k nátlaku a k získání nepoctivého prospěchu	32
3.7. Oznámení o zahájení řízení	35
4. Ústavněprávní konformita způsobů řízení	39
4.1. „(Ne)Dotčená“ práva	39
4.2. Ústavněprávní (ne)soulad a vhodná koncepce v NZ	40
Závěr	46
Seznam zdrojů	50
Shrnutí	57
Klíčová slova	57
Abstract	58
Key words	58

Úvod

Technologická a společenská úroveň se vyvíjí tempem jako nikdy v historii lidstva. Považme, že do minulého století člověk pomyslně přijel na koni a opustil ho v raketách opouštějících planetu. A právo tomu pouze nepřihlíželo, snažilo se další možné situace a vývoj předstihnout, předvídat je. Díky postupu času, a ještě rychlejšímu pokroku společnosti však právo často musí řešit a odstraňovat problémy až *ex post*. Legislativní proces v reakci na to také zrychlil a v recentním právu se začaly objevovat nové instituty. Jedním z takových nástrojů, který je často skloňován v souvislosti s poválečnou érou práva a který se začíná stále častěji začleňovat do právních řádů jednotlivých států, případně nadnárodních společenství států, jsou prostředky určené pro kolektivní ochranu práv osob, nejčastěji v podobě hromadných žalob. Jak už samotný název napovídá, jde o instituty, jejichž podstatou je obrana nikoliv zájmu jen jednoho subjektu, jak je příznačné pro nám známé „standardní“ civilní soudní řízení, kde zpravidla jednatel či několik málo jednotlivců prosazuje své zájmy, ale desítek, stovek, a dokonce i tisíců.

A právě hromadné žaloby se začínají rodit také na půdě české legislativy. Pravděpodobně žádnému jinému právnímu institutu se v posledních letech nedostává tolik pozornosti jako tomuto.¹

Ve své diplomové práci se zabývám dílčí oblastí institutu hromadných žalob. Konkrétně jde o problematiku způsobu, jakým se vytvoří okruh dotčených osob. Tedy zda se bude potřeba do řízení, v němž bude pojednáváno o zájmech subjektů, výslovně přihlásit, aby z případných účinků rozhodnutí bylo možno těžit (označováno jako přihlašovací řízení, známé také pod cizojazyčným termínem opt-in), anebo zda se osoba stane členem pomyslné skupiny, o jejichž nárocích bude rozhodováno, automaticky, aniž by musela jakkoliv jednat či dokonce o tom vědět (jinými slovy odhlašovací řízení, či opt-out).

Cílem práce je tedy zjistit, zda systémy opt-in a opt-out v aktuální podobě upravené NZ jsou způsobilé k dosažení jím sledovaných cílů a zda navrhovanou koncepcí nedochází k potenciálním nepřipustným zásahům či omezení práv jednotlivců. Nutno zjistit, jaké jsou výhody a zápory jednotlivých systémů, zda odhlašovací způsob řízení nenarazí na ústavní limity, ověřit jejich výhodnost pro dotčené osoby a přihlédnout také k zahraniční úpravě. Právní úprava Polska se dle mého názoru jeví jako velice vhodná ke komparování. Polský UDRPG je v platnosti již více než 10 let a za tu dobu bylo vydáno již mnoho rozsudků², napsáno několik komentářů, monografií a

¹ Do internetového vyhledávače postačí napsat jednoduchý příkaz „hromadné žaloby“ a zobrazí se desítky článků publikovaných také na hojně navštěvovaných stránkách jako jsou www.e15.cz nebo iDNES.cz.

² Hezký přehled poskytuje stránka ClassAction.pl v záložce Orzecznictwo. Zvolením pokynu „Sąd Najwyższy“ v políčku „Rodzajach sądu“ lze například dohledat judikaturu polského Nejvyššího soudu vztahující se k hromadným žalobám. Dostupné na <<https://classaction.pl/orzecznictwo/>>.

článků. Mimo to zákon vykazuje nemalou podobnost s připravovaným NZ.³ Tento je přijímán s obdobným cílem, s jakým byl přijat UDRPG, tedy vhodným nástrojem (zde hromadnou žalobou) umožnit, aby nároky více osob byly projednány v jednom řízení, a tím byly sníženy náklady vynaložené na justici, na uplatnění a hájení práva poškozených u soudů, urychleno řízení, posílena pozice slabších subjektů trhu (zpravidla spotřebitelů) a další.⁴ K této komparaci je vhodné také dodat, že rozdíl mezi českým a polským ekonomickým prostředím není tak značný jako ve srovnání například s rakouským či německým.⁵

Toto dílčí téma diplomové práce je v českém právním prostředí předmětem spíše okrajové diskuse. Ostatně vzhledem k absenci institutu hromadných žalob v České republice k tomu dosud nebyl praktický důvod. Nicméně s ohledem na připravovaný zákon se začínají častěji objevovat odborné příspěvky obecně pojednávající o tomto nástroji kolektivní ochrany práv. Tyto jsou nicméně vhodné pouze pro jakési obecné představení koncepce a právního rámce. Jejich využití je tak limitováno pouze pro první část práce. Pokud jde o literaturu pojednávající o konkrétních systémech řízení, zde jsem prakticky odkázán na zahraniční zdroje. Důležitou roli v tomto ohledu odehrávají internetové databáze jako například heinonline.org či jstor.org. Velice užitečným zdrojem je také internetová stránka ClassAction.pl.

Na tomto místě je vhodné vytyčit si pracovní otázky. Jmenovitě, zda je (1) systém opt-out skutečně vhodným řešením k dosažení cílů a záměrů, které jsou NZ sledovány, zda je (2) systém opt-out ústavněprávně souladný, respektive zda nenarušuje právo na spravedlivý proces a jestli je (3) aktuální nastavení způsobu řízení (přihlašovací řízení jako primární a odhlašovací řízení jako sekundární) v NZ vhodně koncipováno. Jako hypotézu můžeme stanovit, že odhlašovací systém v připravovaném NZ je ústavně souladný a představuje potřebný a vhodný nástroj pro naplnění jeho cíle.

Za účelem správného zjištění cíle práce a vyvrácení nebo potvrzení hypotézy, je zde aplikována metoda analýzy, která umožní prozkoumat problematiku hromadných žalob a primárně také jeho dílčí otázku způsobu vytváření okruhu účastníků. K tomu je využit NZ a jeho důvodová zpráva, dále polský zákon o hromadném řízení a polská doktrína jej doprovázející. Následně také názory zahraničních odborníků a dokumenty Evropské unie a jejich způsob řešení problematiky. Jak lze ze samotného názvu diplomové práce a z výše uvedeného usuzovat, použita je metoda komparativní, která je z důvodu premiéry institutu hromadné žaloby velice potřebná. Jelikož v českém právním prostředí chybí praktické zkušenosti s tímto procesním nástrojem, aplikována je

³ Vývoj NZ je možné sledovat zde < <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=775>>.

⁴ Viz Kapitola 2 a 3 Obecné části důvodové zprávy k NZ a Důvodová zpráva k UDRPG, dostupné zde: <[http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/0E73993108750163C125758A004227CB/\\$file/1829.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/0E73993108750163C125758A004227CB/$file/1829.pdf)>.

⁵ Evropský srovnávací program [online]. czso.cz [cit. 6. listopadu 2020] <https://www.czso.cz/csu/czso/evropsky_srovnavaci_program>.

těž analogie, která umožní přiblížit konkrétní zkušenosti a problémy z praxe. Na závěr samozřejmě nemůže chybět syntéza, na základě níž bude z jednotlivých dílčích problémů a otázek, o nichž je pojednáno v práci, vytvořen závěr. K tomu je vhodné využít také metodu indukce, díky které je nabídnut přesvědčivější závěr.

Diplomová práce je rozdělena do 4 kapitol, úvodu a závěru.

První a druhá kapitola tvoří první část práce, v níž jsou obsaženy základní informace a východiska podporující lepší a přehlednější orientaci v problematice obsažené v následujících kapitolách. Jedná se tak o jakési vytyčení před závorku. Je zde vymezena terminologie nástrojů kolektivní ochrany práv a představen současný stav v Česku, Polsku a na evropské úrovni.

Třetí kapitola je pro práci stěžejní. Představuje jádro zkoumaného problému. Pojednává o konkrétních kladných, sporných a problematických rysech způsobů řízení v podobě opt-in, opt-out, jejich vzájemné kombinaci či modifikaci. Předkládá zahraniční zkušenosti a řešení.

Čtvrtá kapitola je rovněž neméně podstatná. Je v ní pojednáno o ústavní (ne)souladnosti systému opt-out a o tom, zda je aktuální řešení připravovaného zákona vhodné.

1. Úvod do problematiky nástrojů ochrany kolektivních zájmů aneb hromadná žaloba jakožto nástroj ochrany kolektivních zájmů – pojmosloví nástrojů ochrany kolektivních zájmů.

Zatímco vymezení samotného pojmu *žaloba* nedělá právní nauce, judikatuře a v jisté míře vlastně ani legislativě (§ 79 odst. 1 OSŘ) příliš velké problémy, situace je diametrálně odlišná, pokud jde o nástroje využívané ke kolektivní ochraně zájmů.⁶ Zprvu je nutno pro přehlednost a pro účely této diplomové práce alespoň stručně vymezit jednotlivé pojmy a instituty využívané na poli kolektivní ochrany zájmů, nastínit jejich pozici a vzájemné vztahy mezi nimi. Jmenovitě jde o *kolektivní ochranu práv*, respektive *kolektivní žalobu*, *hromadnou žalobu*, *skupinovou žalobu* a *reprezentativní žalobu*. Nicméně i tato úloha, jejíž vyřešení se může jevit na první pohled jako pouhá formální záležitost, v současnosti bohužel nenabízí jednoznačné řešení. Ačkoliv můžeme přijmout, že již existují více či méně podobné postoje a názory, které se snaží položit v oblasti pojmosloví a jejich definování stabilní základy, objevují se postoje narušující statiku v této elementární části právní problematiky nástrojů ochrany kolektivních zájmů. Jak situaci trefně hodnotí Winterová: „*Vždyť se nepodařilo doposud ani sjednotit terminologii, a to je důležitý základ jakékoliv smysluplné diskuze.*“⁷ K terminologické nečistotě můžeme poznamenat, že může způsobovat strasti nejen v rámci odborné veřejnosti s ohledem na tvorbu NZ, ale i u široké veřejnosti. V důsledku medializace a popularizace hromadných žalob se tento pojem s ohledem na aktuálnost problematiky stále více dostává do povědomí laiků. Následné zaměňování je matoucí, jelikož tento pojem není zaměnitelný například s reprezentativní nebo kolektivní žalobou. Vhodné je proto alespoň nastínit vztahy mezi těmito pojmy a jejich odlišností.

Logicky (již ze samotného znění) je možno konstatovat, že nejširším pojmem je ochrana kolektivních práv (respektive zájmů) jako taková. Účelem civilního práva procesního je regulace postupu určitých subjektů za účelem ochrany soukromoprávních zájmů, práv či poměrů⁸, přičemž tyto jsou v tradičním pojetí vnímány primárně jako individuální. „*V případě kumulace jednotlivých*

⁶ Byť je rozdíl mezi pojmy *právo* a *zájem* (resp. kolektivní ochrana práv a zájmů), jsou v této práci zmíněné pojmy použity *promiscue*. Ve finále, pokud někdo prosazuje svá práva, má na tom také zájem. Logicky to však neznamená opak, tedy pokud chce subjekt prosadit svůj zájem, nejedná se nutně také o právo. I přes to, NZ ve svém § 1 také staví tyto pojmy vedle sebe a není zde příliš prostoru zabývat se touto teoretickou otázkou. V podrobnostech lze odkázat na BALARIN, Jan. *Kolektivní ochrana práv v civilním soudním řízení*. 2011. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra občanského práva. Vedoucí práce Winterová, Alena, s. 13–21 nebo velice podrobně také KULSKI, Robert. *Ochrona interesów zbiorowych w postępowaniu cywilnym*. Rozdział I. Znaczenie interesu w prawie. [online databáze]. Wydanie 1. Warszawa: C. H. Beck, 2017. Dostupné z databáze: legalis.pl

⁷ WINTEROVÁ, Alena. Poznámky k vybraným aspektům hromadné žaloby. In: *Hromadné žaloby: sborník z odborného právnického sympozia*. Praha: Stálá konference českého práva, 2017, s. 19.

⁸ ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1–2.

*individuálních zájmů-nároků získáváme kvalitativně (nejen kvantitativně) novou hodnotu – kolektivní zájem.*⁹ Můžeme tedy přijmout, že pro kolektivní ochranu práv je podstatná pluralita subjektů, kteří byli dotčeni na svých právech, a také podobnost jejich uplatněných subjektivních nároků.¹⁰ Jinými slovy lze výstižně uvést, že „*Kolektivní ochrana práv spočívá v možnosti uplatnění obdobných nároků jednotlivých osob hromadně.*“¹¹

Prvním pojmem, který je beze sporu tím nejskloňovanějším, pokud jde o kolektivní ochranu práv, je *hromadná žaloba*. Jedná se již o konkrétní procesní nástroj, který slouží k ochraně zájmů početnější skupiny osob, přičemž zájmy těchto subjektů jsou totožné nebo alespoň podobné. Mnozí z nich nejsou však ani účastníky řízení, v němž se tato žaloba projednává. Podstatné však je, že výsledkem takového řízení může být rozhodnutí, které přinese osobám stojícím na straně žalobce v případě úspěchu ve věci prospěch, případně naopak, strana žalobce bude v projednávané věci neúspěšná a takto negativní výsledek postihne také další osoby.¹² Pravděpodobně nejaktuálnější definici hromadné žaloby přináší NZ, jenž uvádí, že se jedná o „...*návrh na zahájení hromadného řízení, kterým se žalobce domáhá ochrany tvrzených práv nebo oprávněných zájmů více osob se stejným či obdobným skutkovým nebo právním základem.*“¹³ Zatím se tato žaloba nijak zvlášť neodlišuje od „kvazihromadné žaloby“, jak tímto pojmem Tejc zastřešil právní úpravu obsaženou v § 159a OSŘ ve spojení s § 83 OSŘ.¹⁴ Avšak hromadné řízení, v rámci něhož je zmiňovaná žaloba projednávána, nabízí mnohem širší možnosti a práva osobám, kterých se může projednávaný nárok dotknout (podrobněji o tom je pojednáno níže). Na tomto místě je nutno také podotknout, že pojem hromadná žaloba bývá používán *promiscue* s termínem kolektivní žaloba.¹⁵ Pro přehlednost a určitost považuji nicméně za vhodnější, aby pojmem hromadná žaloba nebyl zaměňován s kolektivní žalobou, která již z názvu evokuje jakési přímé spojení s obecným termínem kolektivní ochrana práv, a tedy jeho nadřazenost. Takto by měl být označen institut, který obecně zastřešuje všechny nástroje, které mohou chránit zájmy širokého okruhu osob.

⁹ TICHÝ, Luboš. Procesní ochrana kolektivních zájmů – přehled a řešení. In TICHÝ, Luboš, (ed.). *Procesní ochrana kolektivních zájmů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 46.

¹⁰ Např. BALARIN, Jan. *Kolektivní ochrana práv...*, s. 22–23.

¹¹ HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KRIVÁČKOVÁ, Jana. Kolektivní ochrana práv v nově navrhované úpravě. *Bulletin advokacie*, 2018, č. 12, s. 17.

¹² Srov. například WINTEROVÁ, Alena. Hromadné žaloby (procesualistický pohled). *Bulletin advokacie*, 2008, č. 10, s. 21.

¹³ § 2 písm. a) NZ.

¹⁴ TEJC, Jeroným. Stávající a připravovaná legislativní úprava. In: *Hromadné žaloby: sborník...*, s. 33.

¹⁵ Srov. například ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 180 či WINTEROVÁ, Alena. Hromadné žaloby (procesualistický pohled) ..., s. 21.

S výše definovaným pojmem *bromadná žaloba* poměrně úzce souvisí *reprezentativní* a *skupinová žaloba*. Obě jsou totiž jeho konkrétními druhy a vyznačují se následnými odlišnostmi projevujícími se v průběhu řízení. Systematicky jsou tak tyto pojmy „podřazeny“.¹⁶

Reprezentativní žalobu definuje Doporučení Komise, dle kterého „*se reprezentativní žalobou rozumí žaloba, která je podána zastupujícím subjektem, subjektem certifikovaným ad hoc nebo orgánem veřejné moci jménem dvou nebo více fyzických či právnických osob tvrdících, že čelí nebezpečí vzniku škody nebo jim vznikla škoda v události bromadné škody, přičemž tyto osoby nejsou účastníky řízení.*“¹⁷ Definice ve svém znění výslovně zmiňuje rysy charakteristické pro reprezentativní žalobu, o nichž pojednává také odborná veřejnost.¹⁸ Tedy že dotčené osoby nejsou účastníky daného řízení a v řízení vystupuje subjekt, jenž strany „reprezentuje“ a „zastupuje“ jejich nárok. Další vlastností je, že rozhodnutí vydané v řízení, v němž bylo rozhodnuto o reprezentativní žalobě, zavazuje pouze reprezentanta (tedy osobu, která v konkrétní věci podala žalobu a je účastníkem řízení), a nikoliv již další osoby, jejichž zájmy jsou dotčeny stejně (tyto osoby nejsou nijak účastny soudního řízení). Pokud v konkrétní věci bude rozhodnuto ve prospěch žalobce a žalovaný nesplní povinnost určenou rozhodnutím, může pouze on iniciovat výkon rozhodnutí a získat z něj výtěžek.¹⁹ Výše nastíněné však představuje „klasické“ pojetí²⁰, kde vše záleží na reprezentujícím subjektu. V pozměněném smyslu je reprezentativní žaloba pojata v NZ. Reprezentativní prvek zde stále zůstává, ale jsou na něj kladeny široké a specifické povinnosti (například § 13 NZ). Dále osoby, jejichž zájem je v řízení projednáván, jsou v postavení člena skupiny (§ 10 a 11 NZ) a mají již zákonem přiznána určitá práva (§ 12 NZ), mezi něž patří také právo individuálně zahájit výkon rozhodnutí (§ 157 NZ).

Naproti tomu *skupinová žaloba* je chápána totožně, jak pojímá NZ reprezentativní žalobu, s tím rozdílem, že reprezentativní subjekt (věcně nelegitimovaný) zde nahrazuje osoba, jejíž právo bylo přímo dotčeno a v řízení tak hájí nárok svůj i ostatních dotčených osob.²¹

V návaznosti na to se skupinou dle návrhu rozumí „...*více osob, které jsou nositeli tvrzených práv nebo oprávněných zájmů se stejným či obdobným skutkovým nebo právním základem.*“²² Vzhledem k tomu, že NZ využívá systému, jenž nabízí jak reprezentativní žalobu, tak i skupinovou žalobu, použije se zmíněná definice skupiny samozřejmě v obou režimech.

¹⁶ BALARIN, Jan, TICHÝ, Luboš. Kolektivní ochrana procesních práv v ČR: sen či skutečnost? *Bulletin advokacie*, 2013, č. 3, s. 19–20, nebo ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces...*, s. 180.

¹⁷ Bod č. 3 písm. d) Doporučení Komise.

¹⁸ PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Reprezentativní žaloby v českém civilním procesu. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 51–52 dále také BALARIN, Jan, TICHÝ, Luboš. Kolektivní ochrana..., s. 19–20 nebo ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces...*, s. 180.

¹⁹ PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Reprezentativní žaloby v českém..., s. 52 nebo také BALARIN, Jan, TICHÝ, Luboš. Kolektivní ochrana..., s. 19.

²⁰ Například BALARIN, Jan, TICHÝ, Luboš. Kolektivní ochrana..., s. 19.

²¹ Velice podobně rozlišuje skupinovou a reprezentativní žalobu také Balarin. BALARIN, Jan. *Kolektivní ochrana práv...*, s. 6.

²² § 2 písm. b) NZ.

V předkládané práci vycházíme z výše uvedeného pojetí hromadných žalob.

2. Současný stav ochrany kolektivních zájmů v České republice, Polsku a legislativě EU

Následující řádky nemají za cíl podrobně představovat a hodnotit současnou situaci kolektivní ochrany práv v České republice, Polsku a EU, protože k tomu jednak není prostor a jednak to není pro účely této práce stěžejní. Účelem je pouze nastínit aktuální situaci s cílem obecně uvést do této problematiky a představit nabízená řešení těchto dvou států a unie a v případě tuzemské právní úpravy poukázat na její pravděpodobný vývoj. Jde o základní nastínění kontrastu mezi českým a polským stavem.

2.1. Česká republika

Jak příznačněji vyjádřit aktuální stav kolektivní ochrany zájmů v České republice nežli slovy Ústavního soudu, jenž uvedl, že „(...) se ukazuje, jak v našem procesním právu chybí úprava institutu tzv. „hromadné žaloby“.“²³ Tuzemský právní řád postrádá institut hromadné žaloby a jeho roli tak supluje (nebo se o to alespoň snaží) jiné nástroje. Velice diskutovaným zástupcem na tomto poli je již výše zmíněná kvazihromadná žaloba. Konkrétně jde o zakotvení § 159a OSŘ, upravující závaznost rozsudku a překážku věci rozsouzené (*res iudicata*), ve spojení s § 83 OSŘ, který zabraňuje tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné řízení (*litispence*). Ve věcech uvedených v odst. 2 zmíněného ustanovení § 83 OSŘ je zákonem výslovně vyloučeno, aby proti témuž žalovanému probíhalo další řízení o žalobách jiných žalobců požadujících z téhož jednání nebo stavu stejné nároky. Vydaný rozsudek v těchto věcech je pak závazný i pro další oprávněné osoby pro tytéž nároky z téhož jednání nebo stavu. Souhrnně, při vzájemné aplikaci, mají tato ustanovení za cíl nabídnout nástroj kolektivní ochrany práv.²⁴ Jakkoliv mohla být tato právní úprava myšlena dobře, nesetkala se s příliš pozitivními ohlasy. Výstižně k tomu uvedl Smolík: „... občanský soudní řád se snaží užívat hromadnou žalobu, ale vůbec neřeší otázku, jak bude chránit zájmy (...) členů skupiny, nýbrž vytváří (...) stav, kdy pouze první a jediný žalobce má zaručeno, že může průběh žaloby ovlivnit, další nemají ze zákona pozici s ohledem na ústavní právo na soudní ochranu zaručenu v potřebné míře.“²⁵ Nelze než souhlasit. Tato právní úprava ponechává osoby se stejným zájmem, jenž byl u soudu uplatněn, zcela stranou a nezajímá se již o následky, které z toho mohou vzejít. Pochopitelné je to v jisté míře v případě, kdy bude žalobce v řízení s uplatněným nárokem úspěšný. Za určitou liberaci lze také považovat, že bude ve většině případů podávána žaloba na zdržení se protiprávního jednání, když z případného

²³ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17. 5. 2016, sp. zn. IV. ÚS 529/16.

²⁴ DVOŘÁK, B. In LAVICKÝ P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 345.

²⁵ SMOLÍK, P. Meze užití skupinové žaloby v českém civilním procesu – současnost a vyhlídka. In TICHÝ, Luboš, (ed.). *Procesní ochrana kolektivních zájmů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 110.

úspěchu budou profitovat všichni. To však není dostatečné odůvodnění pro prolomení stěžejních pilířů civilního práva procesního – zásady dispoziční a principu *denegatio iustitiae*, a tím také ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces. Celou situaci tak musí korigovat judikatura. Mimo jiné lze zmínit například náleží Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 1106/08²⁶, který se snaží „... zjevný rozpor právní úpravy s právem na spravedlivý proces (...) překlentout výkladem jdoucím daleko nad rámec zákonného textu...“²⁷ Rozhodnutí předkládá, že v situaci, kdy již probíhá řízení dle ustanovení § 83 odst. 2 OSŘ, a v průběhu řízení podají návrh v téže věci (resp. požadující stejné nároky z téhož jednání) proti stejnému žalovanému další osoby, stávají se účastníky tohoto řízení na základě zákona. Předložené řešení umožňuje, že již nebude potřeba aplikovat další procesní instituty jako přistoupení účastníka (§ 92 OSŘ), vedlejší účastenství (§ 93 OSŘ) a spojení věci (§ 112 OSŘ), které vyžadují aktivitu ať už ze strany soudu, účastníka nebo navrhovatele. Navíc je zde zaručena zásada kontradiktornosti jakožto jednoho z prvků práva na spravedlivý proces. Účastník má díky tomu k dispozici procení práva zaručená zákonem, což mu umožňuje v řízení využít například práva předkládat důkazy, vyjadřovat se k nim a možnost ovlivnit řízení.²⁸ Celková situace je dále ještě poznamenána tím, že žalobce prakticky ani nemusí vědět, že se stal „průkopníkem“ či „reprezentantem“ v žalované věci a že na jeho bedrech leží potenciální nároky mnoha dalších osob. Nemluvě o zneužitelnosti tohoto systému. Rozpaky nad úpravou vyjadřuje nejen odborná veřejnost²⁹, ale také samotná důvodová zpráva k NZ.³⁰

V reakci na výše předloženou neuspokojivou aktuální situaci, je na půdě Parlamentu České republiky pojednáváno o NZ. Není účelné zde komplexně představovat NZ. Relevantní části připravovaného předpisu jsou v práci zmíněny.

2.2. Polsko

Na rozdíl od České republiky je v současnosti v Polsku možno uplatňovat v hromadném řízení na základě UDRPG ze dne 17. 12. 2009, který nabyl účinnosti 19. 7. 2010, nároky vyplývající z odpovědnosti za škodu způsobenou nebezpečným výrobkem, z titulu zakázaného jednání (konkrétně se jedná o úpravu v čl. 415 a násl. KC, a tedy také v čl. 435 a násl. KC^{31, 32}), dále z titulu

²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1106/08.

²⁷ DVOŘÁK, B. In LAVICKÝ P. a kol. *Občanský soudní řád...*, s. 345.

²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1106/08, body 20–26.

²⁹ Mimo jiné SMOLÍK, P. Hromadné žaloby – současnost a výhledy české právní úpravy in Dvořák, J., Kindl, J. (eds.): *Pocita Martě Knappové k 80. narozeninám*. Praha 2005, str. 387–388, nebo ZIMA, P. Skupinové žaloby a české právo. *Právní fórum*, 2007, roč. 4, č. 3, s. 94–95.

³⁰ Jisté podobné prvky zmiňovaných kvazihromadných žalob můžeme spatřit také v jiných zákonech nežli v OSŘ. Konkrétně lze zmínit ustanovení § 1964 odst. 2, 1972 odst. 2 a 2989 odst. 1 v rámci OZ a často zmiňovaný § 25 odst. 2 zákona č. 634/1992 Sb., zákon o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.

³¹ ASLANOWICZ, Marcin. *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz*. Warszawa: C. H. Beck, 2019, s. 81.

³² Jedná se o období české právní úpravy závazků z deliktů dle občanského zákoníku.

odpovědnosti za neplnění nebo vadné plnění smluvního závazku nebo z titulu bezdůvodného obohacení a konečně také pokud jde o nároky z titulu ochrany spotřebitele, a to nad rámec dříve jmenovaných oblastí. První novelizací bylo rozšířeno spektrum oblastí, v nichž je možno uplatňovat nároky, o ty, které vznikají v důsledku poškození těla nebo zdraví. Také nejbližší členové rodiny poškozeného mohou uplatnit nároky, jež jim vznikly v důsledku jeho smrti způsobené poškozením těla nebo zdraví.³³ Český NZ nalezne své uplatnění ve sporech vzniklých mezi podnikateli a spotřebiteli. Ve svém důsledku je i toto vytyčení hranic poměrně široké a bude pokrývat značnou část vzniklých životních situací.

UDRPG ve svém článku 1 paragrafu 1 uvádí, že se jedná o civilní soudní řízení, v němž mohou být uplatněny pouze nároky stejného druhu³⁴ nejméně 10 osob, pokud jsou založeny na stejném skutkovém základě.³⁵ Český NZ svůj předmět úpravy naproti tomu rozšiřuje také o právní základ. V Polsku bylo nezačlenění této varianty do zákona zhodnoceno kladně, protože každá další podmínka přípustnosti hromadného řízení snižuje možnost jeho využití.³⁶

Soudem věcně příslušným k projednávání hromadných žalob v prvním stupni je *sąd okręgowy* (obdoba krajského soudu), přičemž o příslušné věci jedná a rozhoduje senát.

Zákon byl za dobu své již více než desetileté účinnosti dvakrát novelizován, a to zákony Dz. U. 2017, poz. 933 ze dne 7. 5. 2017 a Dz. U. 2019, poz. 1469 ze dne 4. 7. 2019. Byl koncipován jako samostatný právní předpis, což bylo odůvodněno tím, že institut hromadného řízení byl doposud „zahalen rouškou tajemna“, tedy že si v polském právním řádu odbýval svou premiéru. Nový zákon bylo potřeba prakticky vyzkoušet a mimo to mohl také vyžadovat po jeho uvedení do praxe určité změny.³⁷ Úprava je beze sporu snadnější dosáhnout změnou samostatného speciálního zákona nežli novelizací komplexního procesního předpisu. K tomuto je ještě vhodné dodat, že zákon upravuje specifický druh řízení ve srovnání s klasickým řízením a vykazuje tak odlišnosti od základního civilního procesního zákona. Nebylo proto shledáno jako vhodné začlenit tento zcela nový institut do tamního civilního řádu soudního.³⁸ Stejnou cestou se má v plánu vydat také český zákon o hromadném řízení a problematiku ochrany kolektivních zájmů prostřednictvím hromadných žalob zařadit do samostatného zákona. Důvody uvedené v důvodové zprávě jsou

³³ Novelizace byla provedena zákonem Dz. U. 2017, poz. 933 ze dne 7. 5. 2017.

³⁴ Nároky různého druhu jsou například peněžní a nepeněžní nebo v případě, kdy je požadováno provedení nepeněžních nároků různým způsobem. ASŁANOWICZ, Marcin. *Ustawa o dochodzeniu...*, s. 69.

³⁵ Článek 1 odst. 1 UDRPG doslovně rozlišuje mezi „*tým samym*“ a „*takovým samym*“ skutkovým základem. Jedná se ovšem o teoretickou otázku, která přesahuje rámec této práce. V podrobnostech viz SIERADZKA, Małgorzata. *Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz* [online databáze]. 3. vydání, Warszawa: Wolters Kluwer, 2018, komentář k Art. 1. Dostupné z databáze: lex.pl.

³⁶ SIERADZKA, Małgorzata. *Dochodzenie roszczeń w...*, komentář k Art. 1, 4.3. [Roszczenia oparte na jednokowej podstawie faktycznej – tożsamość podstawy faktycznej].

³⁷ Důvodová zpráva k UDRPG. Část odůvodnění, s. 3. Dostupné na: <[http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/0E73993108750163C125758A004227CB/\\$file/1829.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/0E73993108750163C125758A004227CB/$file/1829.pdf)>.

³⁸ SIERADZKA, Małgorzata. *Dochodzenie roszczeń w...*, Wprowadzenie, 1. Charakterystyka regulacji.

přítom podobné, byť o něco rozvitejší než ty, jaké zmiňuje polský zákonodárce.³⁹ Existence samostatného zákona nicméně automaticky nevytváří podmínky pro samostatné a nezávislé postavení v rámci právního řádu. Naopak UDRPG je silně propojen s KPC. Článek 24 přímo uvádí, že se přiměřeně použije právní úprava polského základního civilněprocesního zákona, s výjimkou článků v něm taxativně vymezených. Ve srovnání s NZ, který sice rovněž přímo vylučuje aplikaci pouze několika ustanovení OSŘ, je zde patrná mnohem větší závislost UDRPG na KPC. Koncepce NZ je totiž daleko komplexnější, podrobnější a detailnější.

Obecně je v Polsku patrné, že hromadná řízení jsou užitečná a potřebná⁴⁰ a zakotvení institutu jako takového do právního řádu bylo hodnoceno kladně.⁴¹ Objevují se však hlasy volající po zjednodušení a urychlení hromadného řízení.⁴² Příkladem můžeme uvést věc projednávanou u Sądu Okręgowego w Warszawie pod spisovou značkou I C 1281/15, kde jen rozhodování o přípustnosti žaloby a vymezení členů skupiny (oboje vyhlášováno samostatným usnesením) trvalo kolem 5 let. Jedná se o možné varování pro českého zákonodárce ohledně možné situace v prvních letech případné účinnosti NZ.

2.3. Stručná charakteristika aktuálního stavu kolektivní ochrany práv na poli EU

Jak Česká republika, tak i Polsko jsou členskými státy EU a jejich legislativní činnost tak může (a v některých případech také musí) být značně ovlivněna evropským zákonodárcem. Jeví se proto jako vhodné alespoň představit základní právní rámec týkající se aktuální právní úpravy kolektivní ochrany práv.

Nejdříve o již zrušené směrnici o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů.⁴³ Ta ukázala význam nástrojů v oblasti kolektivní ochrany práv, nicméně vzhledem

³⁹ Srov. Obecná část, bod 2., podbod 2.2., písmeno a) Důvodové zprávy NZ.

⁴⁰ O tom svědčí také čísla. Za období od roku 2010 do roku 2018 bylo podáno 265 hromadných žalob, z čehož 256 se týkalo věcí občanskoprávních a 9 věcí obchodněprávních. Z celkového počtu však nebylo meritorně rozhodnuto až o 103 hromadných žalobách. Ke dni 21. 7. 2020 probíhalo řízení v 60 věcech, z čehož největší část tvoří spotřebitelskoprávní problematika. Mezi nimi bohužel také dva případy, které na soud napadly již v prvním roce účinnosti zákona (rok 2010). Problém ovšem nezpůsobuje samotný UDRPG, ale systém soudnictví obecně (TRZASKA-ŚMIESZEK, Agnieszka. *10 lat postępowania grupowego w Polsce* [online]. ClassAction.pl, 27. července 2020 [cit. 9. října 2020]. Dostupné na <<https://classaction.pl/naszym-okiem/10-lat-postepowania-grupowego-w-polsce/>>. Jedna z velice významných věcí, o které bylo v řízení rozhodováno, byl nárok vznesený blízkými osobami poškozených tragédií zřícené střechy katovické haly v roce 2006. Rozhodnuto bylo nicméně až usnesením Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2019, sp. zn. I CSK 395/19.

⁴¹ KUBAS, Andrzej, KOS, Rafał. *Opinia w sprawie usatwy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (druk sejmowy 1829)*. Kraków, 20. 10. 2009, bod 26. nebo KULSKI, Robert. *Opinia o rządowym projekcie ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (druk sejmowy nr 1829)*.

⁴² WRONOWICZ, Krzysztof. *Zbiorowe dochodzenie...*, s. 11–13, také DĘBIAK, Marta. *Postępowanie grupowe – analiza regulacji w wymiarze teoretycznym i praktycznym po czterech latach jej funkcjonowania*. *Forum prawnicze*, 2014, roč. 26, č. 6, s. 35–37. Dostupné zde <<https://www.forumprawnicze.eu/attachments/article/12/Debiak.pdf>>.

⁴³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES ze dne 23. 4. 2009, o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů. Úř. věst. OJ L 110, 1. května 2009.

k tomu, že nenaplnila očekávání na ní kladená⁴⁴, byla novou Směrnicí o zástupných žalobách zrušena. Původně měla ulehčit postup při přeshraničním i vnitrostátním porušování předpisů EU, nicméně právě efektivita přeshraničního uplatňování žalob na zdržení se jednání, náklady na řízení a komplikovanost byly předpisu vytykány, což snižovalo jeho využitelnost. Problematickou se také jevila otázka, zda zrušená směrnice umožňuje odškodnit dotčené subjekty.⁴⁵ Odůvodnění Směrnice k tomu dodává, že zrušená předchůdkyně nebyla příliš dostačující na poli vymáhání spotřebitelského práva.⁴⁶

Vhodné je zmínit se také o Doporučení Komise, které představuje společné zásady pro kolektivní uplatňování nároků (případně též kolektivní právní ochranu) a které podporuje možnost domáhat se mimo zdržení se jednání také náhrady škody. Doporučení nadto také vyzývá státy, aby zavedly ve svých vnitrostátních úpravách instituty pro kolektivní právní ochranu a svým zněním se snaží stírat rozdíly mezi úpravami jednotlivých států. Neopomíjí též vytyčit oblasti, ve kterých má být ochrana poskytována. Konkrétně jde o hospodářskou soutěž, ochranu spotřebitele či ochranu životního prostředí. Na základě tohoto doporučení měly státy podniknout kroky k provedení v něm zmíněných zásad. Dokument klade důraz hlavně na (1) zastupující subjekty, u kterých doporučuje jejich neziskový charakter, dostatečné finanční a lidské zdroje a také kontrolu naplnění těchto podmínek ze strany státu, (2) financování žalobce, také na (3) způsob, jakým bude vytvořen okruh účastníků (s preferencí opt-in) a rovněž (4) na smírné a mimosoudní řešení sporů. Pokud jde o NZ, jeho odůvodnění se samozřejmě nezapomíná věcně vyjádřit k tomuto doporučení.⁴⁷ Ačkoliv je vyjádřen soulad se zmíněným Doporučením, lze nalézt oblasti, kterým NZ nevyhovuje. Jedná se například o body 22 a 23 Doporučení, která předkládají, že se (potenciální) členové mohou z řízení odhlásit, respektive se do něj přihlásit, až do okamžiku před vynesemím rozsudku. To ovšem připravovaný zákon neumožňuje. Ten stanoví lhůtu jak pro odhlášení, tak pro přihlášení, v rámci které je tak potřeba učinit. S naprosto totožným problémem se potýká také UDRPG.⁴⁸ I přesto ale můžeme zopakovat, že tento dokument má doporučující charakter a pro členské státy není závazný.

Na to navázala Evropská Komise představením programu *New Deal for Consumers*, jehož cílem je posílení vymahatelnosti práv spotřebitelů v rámci unie. Jedním z elementů tohoto programu bylo také přijetí tehdejšího návrhu dnes již platné Směrnice.⁴⁹ Jejím cílem je „zajišťovat na unijní a vnitrostátní

⁴⁴ Návrh směrnice, s. 1–2, 7–9. Dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:adba9e47-3e34-11e8-b5fe-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF>

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Odůvodnění Směrnice, bod 5.

⁴⁷ Obecná část, bod 5, podbod 5.4. Důvodové zprávy NZ.

⁴⁸ Dále jde například o bod 30 či 33 Doporučení Komise, kterým UDRPG také ne zcela vyhovuje. Srov. ASLANOWICZ, Marcin. *Ustawa o dochodzeniu roszczeń...*, s. 36–38 a Obecná část, bod 5, podbod 5.3. Důvodové zprávy k NZ.

⁴⁹ Review of EU consumer law – New Deal for Consumers [online]. ec.europa.eu [cit. 17. února 2021]. Dostupné zde <https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/consumers/review-eu-consumer-law-new-deal-consumers_en>.

*úrovni alespoň jeden účinný a účelný procesní mechanismus pro zástupné žaloby na vydání opatření na zdržení se jednání a na vydání opatření ke zjednání nápravy, který bude k dispozici spotřebitelům ve všech členských státech.*⁵⁰

Prvotní přípravný návrh Směrnice zdůrazňoval posilnění jednotnosti úpravy mezi členskými státy s cílem vylepšit pozici spotřebitele ve vztahu k obchodníkům (a to i zahraničním), když i po vydání Doporučení Komise byly způsoby pro uplatnění náhrady škody (jejíž uplatnění Směrnice na rozdíl od směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES výslovně umožňuje) v právních řádech členských zemí zakotveny různě a obecně nedošlo k uspokojivému sblížení právních úprav.⁵¹ Podobně se vyjadřuje také aktuální Směrnice.⁵²

Platné znění zdůrazňuje, že nenahrazuje vnitrostátní právní úpravu hromadných žalob a ani nezabraňuje jednotlivým státům jejich pozdějšímu zakotvení za podmínky, že budou splněny požadavky Směrnice.⁵³ Pokud jde o souladnost UDRPG se Směrnicí, pak dokumenty, jež se zabývaly implementací ještě tehdejšího návrhu této směrnice do polského právního řádu, potřebu změny zákona výslovně neuvádějí.⁵⁴ Jako problematické nicméně lze postřehnout, že Směrnice požaduje, aby žaloby mohly podávat oprávněné subjekty.⁵⁵ Článek 4 UDRPG totiž uvádí, že žalobu může podat reprezentant skupiny (odst. 1), přičemž tím může být pouze osoba, která je členem skupiny⁵⁶, nebo ochránce práv spotřebitele (odst. 2). Aktuální právní úprava nepočítá s oprávněnými subjekty, přesněji řečeno s těmi, které jsou oprávněny podávat přeshraniční žaloby a na něž se vztahují zpřísněné požadavky stanovené Směrnicí. V budoucnu je tedy možné očekávat určité změny zákona, nikoliv však fundamentální.

⁵⁰ Odůvodnění Směrnice, bod 7.

⁵¹ *Projekty przewidujące wzmocnienie mechanizmów ochrony roszczeń zbiorowych w UE* [online]. ClassAction.pl [cit. 8. října 2020]. Dostupné na <https://classaction.pl/na_swiecie_panstwa/projekty-przewidujace-wzmocnienie-mechanizmow-roszczzen-zbiorowych-ue/> nebo také odůvodnění Návrhu směrnice.

⁵² Odůvodnění Směrnice, bod 8.

⁵³ Článek 1 odst. 2 a bod 11 odůvodnění Směrnice.

⁵⁴ Zmiňována je novelizace polského zákona o ochraně spotřebitele. MUCHA, Jagna. Nowy model ochrony zbiorowych interesów konsumentów w UE i możliwości jego wdrożenia do prawa polskiego [online]. *Internetowy kwartalnik antymonopolowy i regulacyjny* [cit. 8. října 2020], 2019, č. 8, s. 7–24. Dostupné zde <<http://ikar.wz.uw.edu.pl/images/numery/63/00.pdf>> nebo *Opinia w sprawie wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie powództw przedstawicielskich w celu ochrony zbiorowych interesów konsumentów i uchylającej dyrektywy 2009/22/WE (COM(2018) 184 final)*, Biuro analiz sejmowych Kancelarii Sejmu: Warszawa, 2018. Dostupné online ke stažení.

⁵⁵ Institut oprávněného subjektu upravuje čl. 4 Směrnice. Ten v odstavci 2 stanoví, že „Členské státy zajistí, aby k určení za oprávněné subjekty pro účely podávání vnitrostátních zástupných žalob, přeshraničních zástupných žalob, nebo obou druhů žalob byly způsobilé subjekty, zejména spotřebitelské organizace, včetně spotřebitelských organizací, které zastupují členy z více než jednoho členského státu.“ Odstavec 3 pak specificky pro subjekty, které zažádaly o oprávnění k podávání přeshraničních žalob, požaduje, aby tyto naplnily speciální kritéria. Odstavec 5 tohoto článku pak utvrzuje v tom, že zmíněné speciální požadavky se vztahují na subjekty, které mají záměr podávat přeshraniční žaloby, nikoliv vnitrostátní.

⁵⁶ Jako problematická je vnímána také skutečnost, že v současné době by kritéria pro kvalifikované subjekty naplnilo velice málo. MUCHA, Jagna. Nowy model ochrony...

Pokud jde o NZ, zde je situace o něco jednodušší. Přípravovaný zákon byl koncipován tak, aby vyhověl požadavkům tehdejšího návrhu směrnice.⁵⁷ Jeho pozice je mimo to také pro případnou reakci na novou Směrnici poměrně výhodná, jelikož úpravy návrhu zákona je možno docílit snáz nežli již platného právního předpisu.

Zopakujme zde důležitou skutečnost, a to, že národní úpravy si mohou ponechat svá řešení, případně je teprve přijmout. Předpokladem je, že budou dodrženy podmínky stanovené Směrnicí. NZ by tím pádem neměl být ohrožen, pokud jde o jeho samotný vznik.

⁵⁷ Viz kapitola 5 Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z jejího členství v Evropě Obecné části důvodové zprávy NZ a dále komentáře k jednotlivým ustanovením Zvláštní části.

3. Problematika přihlašovacího a odhlašovacího řízení (pojem, výhody a nevýhody systému opt-in a opt-out)

3.1. Pojem opt-in a opt-out

Termínem opt-in [(také opt-in systém/režim/řízení/model) (neboli slovy NZ přihlašovací hromadné řízení)] rozumíme takový typ řízení, kdy se osoby (potenciálně) dotčené jednáním jiného subjektu přihlásí do řízení na základě svého aktivního, výslovného jednání. Řídí se tak svou svobodnou vůlí a samy rozhodují o svém členství. Případný výsledek řízení (ať již zamítnutí žaloby, vyhovění žalobě, či uzavření smíru) zavazuje pouze osoby, které se do tohoto řízení přihlásily.⁵⁸

Naopak pojmem opt-out [(modifikace obdobné jako výše uvedené) (nebo také odhlašovací hromadné řízení)] se myslí takové řízení, které zahrnuje všechny subjekty, jež naplňují podmínky stanovené pro vymezení skupiny (ať již jsou dotčení určeni přímo svými identifikačními údaji nebo jsou uvedeny předpoklady jejich členství⁵⁹), bez ohledu na to, zda se aktivně přihlásí nebo ne. Těmto osobám se zpravidla nabízí možnost vyloučit se z řízení a nebýt jeho členy. Výsledek ve věci zavazuje všechny dotčené osoby splňující kritéria členství ve skupině, vyjma těch, kteří se aktivně vyloučili. S tímto modelem je spjata navíc skutečnost, že případní členové nemusí o probíhajícím řízení ani vědět.⁶⁰

3.2. Obecná východiska

Polský UDRPG se o způsobu vytváření členů skupiny explicitně nezmiňuje. Lze jej nicméně dovodit z několika článků. Jmenovitě jde o článek 11 odst. 2 bod 3⁶¹, dle kterého oznámení o zahájení hromadného řízení obsahuje (mimo jiné také) informaci o tom, že je možné se do něj přihlásit za splnění zákonem stanovených podmínek, a článek 12 upravující přihlášku (či osvědčení, polsky „*oświadczenie*“) o přihlášení do skupiny.⁶² Možno je to navíc podtrhnout článkem 17, na jehož základě soud vydá usnesení, ve kterém určuje složení skupiny. Zmíněné články tedy umožňují vést řízení pouze v režimu opt-in. Protichůdný režim v zákoně chybí. Probíhají však diskuze nad novelizací zákona, v důsledku čehož by byl přijat systém opt-out posilující efektivitu a procesní

⁵⁸ Například ASŁANOWICZ, Marcin. *Ustawa o dochodzeniu...*, s. 41–42, dále SIERADZKA, Małgorzata. *Dochodzenie rozstrzeżeni w...*, Wprowadzenie, 2. Cechy charakterystyczne postępowania grupowego, nebo HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KRIVÁČKOVÁ, Jana. *Kolektivní ochrana práv...*, s. 19.

⁵⁹ Ustanovení § 104 NZ.

⁶⁰ Viz poznámka pod čarou č. 58.

⁶¹ Viz Důvodová zpráva k UDRPG. Asłanowicz obecně k článku 11 upravujícího oznámení o zahájení hromadného řízení uvádí, že se jedná o jednu z důležitých vlastností zakotveného modelu opt-in. Přesněji to ale dle textace uvádí článek 11 odst. 2 bod 3. ASŁANOWICZ, Marcin. *Ustawa o dochodzeniu...*, s. 238–239.

⁶² SIERADZKA, Małgorzata. *Dochodzenie rozstrzeżeni w...*, komentář k Art. 12.

ekonomii. Tento by doplnil (pouze v některých oblastech) stávající režim.⁶³ Zajímavé nicméně je, že zákon s možným odhlašovacím systémem počítá již dnes, a to v článku 1 odst. 3, který uvádí: „Zahájení hromadného řízení nevylučuje možnost uplatňování svých nároků osobami, které se nestaly členy skupiny (opt-in; pozn. aut.) nebo z ní vystoupily (opt-out; pozn. aut.).“⁶⁴ K tomu je dále vhodné poznamenat, že ještě před nabytím platnosti UDRPG zaznívaly pochybnosti ze strany odborníků o tom, zda je postavení koncepce zákona pouze na systému opt-in adekvátní, a to zvláště s ohledem na drobné nároky⁶⁵, jejichž vymáhání je problematické. Aktuální režim opt-in má nicméně ve srovnání s odhlašovacím řízením zaručovat souladnost s článkem 45 odst. 1 Ústavy Polské republiky⁶⁶, který každému poskytuje „právo na spravedlivé a veřejné projednání věci bez zbytečného odkladu příslušným, samostatným, nestranným a nezávislým soudem.“⁶⁷

Naproti tomu NZ způsoby řízení výslovně upravuje. Zakotvuje jak systém přihlašovací (Část druhá, Hlava I NZ), tak i odhlašovací (Část druhá, Hlava II NZ). Tímto řešením se tak staví po boku britské, dánské či norské právní úpravy.⁶⁸ Je založen na přednosti přihlašovacího řízení před odhlašovacím. Podobným směrem by se v budoucnu mohl vydat také UDRPG.⁶⁹ Ovšem nebylo tomu tak od začátku legislativních prací. Návrh věcného záměru zákona o hromadných žalobách z počátku roku 2018⁷⁰ ještě počítal s prioritou systému opt-out a až sekundárním použitím přihlašovacího režimu. Problematika byla následně zařazena do návrhu zákona o hromadných žalobách, který ale nebyl veřejností zcela akceptován.⁷¹ Tento však již za základní považoval systém, na jehož základě je okruh účastníků vytvořen aktivním jednáním subjektů.⁷² Na této koncepci je postaven také současný NZ.⁷³ Na jeho fundamentu je vedeno řízení v odhlašovacím režimu pouze

⁶³ ASŁANOWICZ, Marcin. *Ustawa o dochodzeniu...*, s. 55–57, 92–93 a také SOBCZAK, Krzysztof. *Prof. Sieradzka: Pozwy zbiorowe wymagają jeszcze usprawnienia* [online]. Prawo.pl, 19. 2. 2019 [cit 11. 11. 2020], <<https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/pozy-zbiorowe-wymagaja-zmian-opinia-adwokata,358711.html>> nebo Ministerstwo Rozwoju. *Postępowanie grupowe w modelu opt-out – materiał do pre-konsultacji*. Warszawa, 2016, s. 7. Dostupné zde <http://www.adwokatura.pl/admin/wgrane_pliki/file-postepowanie-grupowe-w-modelu-opt-out-16260.pdf>.

⁶⁴ Článek 1 odst. 3 UDRPG.

⁶⁵ KUBAS, Andrzej, KOS, Rafał. *Opinia w sprawie ustawy o dochodzeniu rozszczeń w postępowaniu grupowym (druk sejmowy 1829)*, body 27. – 34. Kraków, 20. 10. 2009 nebo KULSKI, Robert. *Opinia o rządowym projekcie ustawy o dochodzeniu rozszczeń w postępowaniu grupowym (druk sejmowy nr 1829)*, s. 8–12.

⁶⁶ ASŁANOWICZ, Marcin. *Ustawa o dochodzeniu...*, s. 42.

⁶⁷ Čl. 45 odst. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. (Ústava Polské republiky).

⁶⁸ HAMULÁKOVÁ, Klára. Opt-Out Systems in Collective Redress. EU Perspectives and Present Situation in the Czech Republic. *Hungarian Journal of Legal Studies*, 2018, roč. 59, č. 1, s. 103–108.

⁶⁹ Ministerstwo Rozwoju. *Postępowanie grupowe w modelu...*, s. 7, 12 nebo OJCZYK, Jolanta. *Pozwy zbiorowe będą skuteczniejsze* [online]. Prawo.pl, 21. května 2018 [cit. 12. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.prawo.pl/biznes/pozy-grupowe-beda-skuteczniejsze,228027.html>>.

⁷⁰ Dostupné zde <<https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSARKE8ZPJ>>.

⁷¹ O hromadných žalobách. *Právní rozhledy*, 2020, roč. 28, č. 15–16, s. 546–547.

⁷² Viz Obecná část, bod 2., podbod 2.3. důvodové zprávy návrhu zákona o hromadných žalobách. Dostupné zde <<https://apps.odok.cz/veklep-history-version?pid=KORNBEJJIUB93>>.

⁷³ Došlo k přejiemování zákona a poměrně značným úpravám koncepce zákona. V této práci je předložena pouze relevantní problematika. V podrobnostech viz LAVICKÁ, Petra. O hromadných žalobách..., případně srovnání návrhu zákona o hromadných žalobách a NZ.

tehdy, pokud jsou splněny speciální (přísnější) podmínky a pokud je to navrženo samotným žalobcem. Tento požadavek představuje nutnou náležitost hromadné žaloby, aby řízení mohlo probíhat v režimu opt-out. Se stejnou podmínkou by se počítalo také v případném doplnění UDRPG o tento způsob řízení.⁷⁴ Je navíc zdůrazněno, že k projednání věci v odhlašovacím řízení nemůže dojít *ex officio*.⁷⁵

Určení, zda bude zákon postaven pouze na jednom z předkládaných systémů, na jejich vzájemné kombinaci, případně na specifické modifikaci, je stěžejní otázkou. Volba konkrétního režimu se odráží na pozdějším znění celého zákona.⁷⁶ V případě zakotvení obou systémů, jak činí NZ, je nejvhodnější nejdříve vytknout společné principy a zásady, které se budou později aplikovat také společně se speciální úpravou vztahující se ke konkrétním režimům.⁷⁷

Oběma systémům se ve svých dokumentech věnuje také EU. Snahy o unifikaci a smysluplné vyřešení otázky, zda mají členské státy ve svých nástrojích kolektivní ochrany práv zavést pouze jeden ze zmiňovaných režimů, případně jejich kombinaci, jsou ovšem nepřesvědčivé a rozporuplné. Pokud se podíváme do Zelené knihy o kolektivním odškodnění spotřebitelů⁷⁸, ta se zmiňuje o obou systémech ve svých bodech 54. – 57. Systému opt-in jsou vytkány některé organizační záležitosti, jako je určení dotčených subjektů nebo komunikace se zainteresovanými. Na tyto problémy by tak mohl pružněji reagovat právě protikladný systém. Dokument tedy výslovně neprosazuje, či nezatrácuje ani jeden z nich. O několik let později byla vydána Zpráva k dokumentu „Směrem k soudržnému evropskému přístupu ke kolektivnímu odškodnění.“⁷⁹ V ní se předkládá poněkud důrazněji, že členové skupiny musí být určeni. Požadovaným systémem je přihlašovací, přičemž se poukazuje na fakt, že v případě opačného řešení nemůže být nikdo vázán rozsudkem, aniž by věděl, že byl účastníkem řízení. Spatřován je zde také možný nesoulad s čl. 6 EÚLP.⁸⁰ Uvádí doslova, že „evropský přístup ke kolektivnímu odškodňování musí být založen na principu opt-in, podle něhož jsou poškození jednoznačně identifikováni...“⁸¹ V podobném duchu se potom už nese usnesení Evropského parlamentu „Směrem k soudržnému evropskému přístupu ke kolektivnímu odškodnění.“⁸² Dále oba dokumenty požadují, aby žaloby byly více využívány, respektive aby se staly přístupnějšími. Toho nicméně, jak je ukázáno níže, nelze dosáhnout pouze pomocí systému opt-in. Postupem času

⁷⁴ Ministerstwo Rozwoju. *Postępowanie grupowe w modelu...*, s. 7.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Viz NZ, kde je vymezena Hlava I pro přihlašovací řízení a Hlava II pro odhlašovací řízení.

⁷⁷ Viz také Ministerstwo Rozwoju. *Postępowanie grupowe w modelu...*, s. 12, kde se předkládá totéž.

⁷⁸ Zelená kniha o kolektivním odškodnění spotřebitelů KOM(2008) 794 v konečném znění, ze dne 27. 11. 2008.

⁷⁹ Zpráva k dokumentu „Směrem k soudržnému evropskému přístupu ke kolektivnímu odškodnění“ (2011/2089(INI)), ze dne 12. 1. 2012.

⁸⁰ Zpráva k dokumentu „Směrem k soudržnému evropskému přístupu...“, s. 14, 20.

⁸¹ Tamtéž, s. 8.

⁸² Usnesení Evropského parlamentu „Směrem k soudržnému evropskému přístupu ke kolektivnímu odškodnění“ (2011/2089(INI)), ze dne 2. února 2012. Úř. věst. C 239E, 20. 8. 2013.

se ovšem přístup orgánů EU začal transformovat. V bodě 21. Doporučení Komise se členským státům předkládá jako primární systém ten, v němž osoby vysloví souhlas se svým členstvím na straně žalobce. Avšak v odůvodněných případech (pokud je zachován slovy doporučení řádný výkon spravedlnosti) se státům nabízí, respektive umožňuje zavést také systém opt-out.⁸³ Postoj EU ostatně nemohl zůstat neměnný. V té době již některé státy jako Portugalsko či Nizozemsko⁸⁴ na vnitrostátní úrovni disponovaly odhlašovací systémem, který, jak uvedla Komise ve svém dokumentu, má své nesporné výhody.⁸⁵ Vhodné je zmínit se též o návrhu přijaté Směrnice. Ten, kupodivu, jako by se chtěl vyřešení této otázky vyhnout. Výslovně se totiž o těchto systémech nezmiňoval. Z článku 6 bylo možné vyvodit, že pro určité situace kvalifikovaná osoba (dle aktuálního znění tzv. oprávněný subjekt) nepotřebovala pověření (tedy souhlas) k podání žaloby⁸⁶, čímž ve své podstatě otvíral možnost pro aplikaci systému opt-out. K tomu je potřeba citovat důvodovou zprávu NZ: „...směrnice (tedy Návrh směrnice) hovoří o tom, že kvalifikovaný subjekt musí získat „pověření od spotřebitele“ – tento pojem je, i s ohledem na ústní upřesnění ze strany Komise, nutné vnímat jako vyjádření principů „opt-in“ a „opt-out“.“⁸⁷ Tedy s odkazem na citovaný zdroj Návrh směrnice připouštěl obě varianty. I přes tuto skutečnost je ale nutno poznamenat, že samotný návrh v bodu 24 preambule umožňoval státům ponechat jejich vnitrostátní úpravu, pokud je s uvedenou směrnicí v souladu.⁸⁸ S přijetím nové Směrnice však bylo toto neurčité vyjádření již více upřesněno. Na základě odůvodnění je patrné, že je přípustné zavedení obou systémů, případně jejich vzájemné kombinace v rámci národních právních úprav, a to při zohlednění právních tradic jednotlivých států.⁸⁹ Lze tedy podtrhnout stěžejní fakt s ohledem na NZ a tuto práci, a to, že Směrnice umožňuje zakotvení hromadných řízení jak v režimu opt-in, tak v opt-out, či v jejich vzájemné kombinaci.⁹⁰

Jak vidno, ani evropský zákonodárce si s touto palčivou otázkou nedokázal zcela jednoznačně poradit. Dozajista vnímá, že zakázání koncepce řízení v režimu opt-out není to správné řešení, a to i přes rizika, která s sebou přináší. Nezdráhá se ale také poukázat na nedokonalosti přihlašovacího systému.

⁸³ Bod 21. Doporučení Komise.

⁸⁴ HAMULÁKOVÁ, Klára. Opt-Out Systems..., s. 105–107.

⁸⁵ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů „Směrem k evropskému horizontálnímu rámci pro kolektivní právní ochranu“ COM(2013) 401 final, ze dne 11. 6. 2013, s. 12.

⁸⁶ Podle čl. 6 Návrhu směrnice se jedná se o situaci, kdy nároky na uplatnění náhrady škody jsou tak nízké, že není rentabilní je rozdělovat mezi dotčené spotřebitele, a také kdy jsou tyto spotřebitelé zjistitelní a jejich nároky jsou srovnatelné výše.

⁸⁷ Obecná část, bod 5., podbod 5.4., Opt-in v. opt-out (čl. 6) NZ.

⁸⁸ Bod 24 preambule Návrhu směrnice.

⁸⁹ Bod 43 odůvodnění Směrnice.

⁹⁰ Tamtéž.

3.3. Hromadné žaloby v Evropě

Je zde vhodné poukázat na fakt, že institut hromadné žaloby nestanoví v právních řádech některých států Evropy žádné novum, a to v obou jeho variacích, případně vzájemných kombinacích. Mimo samotné Polsko tak lze zmínit například Portugalsko, kde hromadné řízení může probíhat pouze ve formě opt-out, a to již od roku 1995, následně můžeme uvést též Dánsko, Belgii a Velkou Británii, které disponují oběma modely.⁹¹ Naproti tomu mezi státy, které disponují pouze systémem opt-in lze zařadit například Švédsko nebo Itálii.⁹² Ze států mimo EU má ve svém právním řádu institut hromadných žalob zakotveno Norsko, kde může řízení probíhat v obou režimech.⁹³

Česká republika aktuálně patří do menší skupiny států, které nedisponují tímto nástrojem kolektivní ochrany práv. A co je pro tuto práci obzvláště důležité, lze postřehnout, že odhlašovací systém, který je pro některé zástupce odborné veřejnosti noční můrou⁹⁴, se nedá ani zdaleka označit na půdě EU za výjimku.⁹⁵

V následujících částech je již pojednáno o konkrétních charakteristických vlastnostech, kladech, záporech a důsledcích způsobů vytváření okruhu členů hromadného řízení.

3.4. Problém určitosti a početnosti skupiny a předvídatelnost důsledků pro žalovaného

3.4.1. Početnost skupiny

Bez jakýchkoliv hlubších úvah a dlouhého přemýšlení lze *a priori* konstatovat, že volba jednoho ze dvou zmiňovaných způsobů řízení, případně jejich vzájemná kombinace, či modifikace, se promítne v celkové početnosti skupiny. Tuto úvahu si samozřejmě vytváříme na základě skutečnosti, že v případě řízení nastaveného ve formě opt-in je potřeba pro vznik členství aktivního jednání osoby.

⁹¹ Shodně NAGY, Csongor István. *Collective Actions in Europe. A Comparative, Economics and Transsystematic Analysis*. Cham: Springer, s. 81–83 a HAMULÁKOVÁ, Klára. *Opt-Out Systems...*, s. 103, 106–108.

⁹² NAGY, Csongor István. *Collective Actions in...*, s. 78–79 nebo též jednotlivé státy v sekci Class Action na Świecie v rámci internetové stránky ClassAction.pl, dostupné zde <https://classaction.pl/na_swiecie_panstwo/>.

⁹³ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Opt-Out Systems...*, s. 103–104.

⁹⁴ Například PASEKOVÁ, Eva. *Advokát Michal Sylla: Hromadnými žalobami chce ministerstvo privatizovat část civilního procesu, záměr však odůvodňuje marxistickou rétorikou* [online]. ceska-justice.cz, 27. července 2019 [cit. 11. listopadu 2020]. Dostupné na

<<https://www.ceska-justice.cz/2019/07/advokat-michal-sylla-hromadnymi-zalobami-chce-ministerstvo-privatizovat-cast-civilniho-procesu-zamer-vsak-oduvodnuje-marxistickou-retorikou/>> nebo BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Účast na řízeních o hromadných žalobách v zahraničí a uznání a výkon rozsudků v těchto věcech v jiných zemích. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 13-14, s. 468–469, či ŠVEŘEPOVÁ, Kateřina. Fenomén hromadné žaloby jako projev proměny vnímání role práva v moderní společnosti. *Bulletin advokacie*. 2019, č. 4.

⁹⁵ NAGY, Csongor István. *Collective Actions in...*, s. 31–32, 73–74.

Prakticky každý odborník zabývající se problematikou hromadných žalob, či dokonce konkrétněji otázkou členství v hromadných žalobách, nepopírá tvrzení, že klíčovou vlastností systému opt-out je schopnost zahrnout více (potenciálně) dotčených osob nežli systém protichůdný.⁹⁶ Přesněji řečeno zahrne všechny, pokud se tito svým výslovným úkonem ze skupiny či z řízení neodhlásí. Nejvýstižněji lze celou situaci uvést za pomoci čísel. Opt-in řízení může zahrnout pouze 30–60 % potenciálně dotčených osob režimu opt-out. Naproti tomu tento model zahrnuje až kolem 99 % všech dotčených členů, když většina z nich „nezasahuje“ do svého výchozího postavení a v řízení zůstává.⁹⁷ Uvedené svádí k myšlence, že pokud je jedním z hlavních účelů hromadných žalob kumulace nároků a jejich uplatňování v rámci jednoho hromadného řízení, mělo by být, alespoň z tohoto důvodu, ohlašovací řízení zakotveno jako primární nebo výchozí řešení. Je ale nutné zmínit také další zkušenosti. V Austrálii se v určitých případech odhlásilo i více než 10 % dotčených, v jednom z nich dokonce kolem 40 %. Kanadský systém má zkušenosti jak s velmi nízkým procentem odhlášených z řízení, jenž dosahuje sotva desetin procenta, tak i s případy, kdy se z řízení vyloučilo 115 osob z celkového počtu 291.⁹⁸ Naopak v Portugalsku a Francii byly zaznamenány díky opt-out systému dokonce skupiny čítající několik miliónů poškozených, přičemž počet odhlášených subjektů v prvně jmenované zemi prakticky atakoval nulu, v druhém případě šlo o 0,03 % odhlášení z celkového počtu dotčených.⁹⁹ Jedná se o naprosto zanedbatelná čísla. Tyto poznatky je dále velice příznačné doplnit o data shromážděná v důkladné empirické studii Willginga, Hoopera a Niemice, kterou nelze opomenout.¹⁰⁰ Studie ukázala, že v průběhu certifikační fáze (v případě NZ se jedná o časový úsek stanovený pro odhlášení z řízení) se z 9–21 % jednotlivých řízení vždy odhlásila alespoň jedna nebo více osob. Naproti tomu v průběhu fáze pro vyloučení účinků smíru vůči sobě (tzv. *settlement stage*) bylo procento případů, kdy se odhlásil alespoň jeden subjekt, daleko vyšší. Pohybovalo se od 36 % do 58 %.¹⁰¹ Uvedené potvrzuje slova o spíše neměnném postavení členů skupiny a jejich setrvání ve výchozí pozici. Mimo to bylo také poukázáno na to, že opt-in řízení ve třech případech snížilo skupinu vždy nejméně o 39 %.¹⁰² Co lze ale na základě výše uvedeného vyvodit? Je nutno si uvědomit, že je potřeba v každém jednotlivém případě počítat s možným odhlášením subjektu z

⁹⁶ Například NAGY, Csongor István. *Collective Actions in...*, nebo DODSON, Scott. An Opt-In Option for Class Action. *Michigan Law Review*, 2016, roč. 115, č. 2, či MULHERNON, Rachel. The Case for an Opt-Out Action for Europe Member States: A Legal and Empirical Analysis. *Columbia Journal of European Law*, 2009, roč. 15, č. 3.

⁹⁷ DODSON, Scott. An Opt-In Option..., s. 184–185.

⁹⁸ MULHERNON, Rachel. The Case for an Opt-Out..., s. 432–433.

⁹⁹ Tamtéž, s. 432–434.

¹⁰⁰ Stejně jako studii Eisenberga a Millera, ani tuto nelze automaticky přenášet do českého prostředí (viz také třetí důvod uvedený v poznámce pod čarou č. 104). WILLGING, Thomas E., HOOPER, Loral L., NIEMIC, Robert J. Empirical Study of Class Actions in Four Federal District Courts: Final Report to the Advisory Committee on Civil Rules. *Federal Judicial Center*. 1996. Dostupné na <https://www.uscourts.gov/sites/default/files/rule23_1.pdf>.

¹⁰¹ WILLGING, Thomas E., HOOPER, Loral L., NIEMIC, Robert J. Empirical Study of..., s. 52–53.

¹⁰² Tamtéž, s. 54.

řízení. Nic na tom nemění ani skutečnost, že ve finále nemusí k žádnému vystoupení dojít, byť je obecným standardem velice nízký, mnohdy zanedbatelný, počet takových případů.¹⁰³ Tento závěr je podstatný pro další části práce.

Vhodné je rozvinout co, respektive jaká okolnost může člena skupiny podnítit k tomu, aby členem skupiny již nadále nebyl a z řízení se odhlásil, či co jej odrazuje od toho, aby se členem skupiny stal. Studie dvojice Eisenberga a Millera nabízejí k této problematice velmi cenné poznatky.¹⁰⁴ Jedním z vlivů, který rozhoduje o setrvání osoby ve skupině, je typ věci, o níž se vede řízení. Nejvyšší procentuální průměr odhlášených osob byl nalezen v případech hromadných deliktů, jenž přesahoval 4,5 %.¹⁰⁵ NZ tyto věci z projednání v hromadném řízení nevylučuje. Ustanovení § 7 pouze sděluje, že musí jít o „...spory vyplývající z právních poměrů mezi podnikatelem a spotřebiteli.“¹⁰⁶ Delikt tedy může vzejít ze vztahu vzniklého mezi těmito dvěma stranami. Naopak na druhé straně škály figurují případy z oblasti spotřebitelských sporů a odpovědnosti za výrobek, kde se počet odhlášených pohybuje v nízkých desetínách procenta.¹⁰⁷ Právě tyto oblasti jsou z pohledu připravovaného zákona o hromadných žalobách stěžejní, když zvláště efektivita uplatňování nároků vzniklých z posledně dvou jmenovaných důvodů se stala jedním z nejvýznamnějších impulzů pro tvorbu NZ.¹⁰⁸ Další okolností, která ovlivňuje počet vystoupivších osob z řízení, je výše potenciální vyplacené peněžité částky, kterou může dotčená osoba získat. Jejich hodnoty jsou přímo úměrné. V případě menších částek je počet odhlášených nižší a naopak.¹⁰⁹ Příčinu lze hledat v tom, že poškozené osoby společně s narůstající částkou, která jim může být přisouzena, spatřují možnost jejího dalšího zvýšení v individuálním řízení.¹¹⁰

Zkoumáním vlivů působících na rozhodování dotčených osob, zda se stanou členy řízení, či zda se z něj odhlásí, se ve své experimentální studii zabýval Gijs van Dijck.¹¹¹ Také zde se potvrdil

¹⁰³ EISENBERG, Theodore, MILLER, Geoffrey. The Role of Opt-Outs and Objections in Class Action Litigation: Theoretical and Empirical Issues. *Vanderbilt Law Review*, 2019, roč. 57, č. 5, s. 1532.

¹⁰⁴ Je potřeba k ní nicméně poznamenat, že je nutno ji brát s určitou rezervou, a to z několika důvodů. Prvním je „povaha“ hledaných rozhodnutí, které stanoví podklad pro zpracování studie. Příkaz, jenž autoři použili při vyhledávání rozhodnutí, obsahoval totiž také slovo „*settlement*“, tedy požadovaným způsobem ukončení sporu měla být dohoda či urovnání. Do studie jsou dále také zahrnuty tzv. „*mandatory classes*“, které nemají ani v NZ, ani v platném právu obdobu (být určitou podobnost spatřují s právní úpravou obsaženou v § 83 ve spojení s 159a OSŘ). Za třetí nelze opomíjet kulturní, společenské a ekonomické rozdíly mezi USA a Evropou. I přes tyto důvody však považuji za vhodné závěry zmíněné studie uvést z důvodu možné inspirace.

¹⁰⁵ EISENBERG, Theodore, MILLER, Geoffrey. The Role of..., s. 1532, 1549.

¹⁰⁶ Ustanovení § 7 NZ.

¹⁰⁷ Faktem ovšem je, že tyto druhy řízení zahrnují v průměru také daleko více členů, čímž se zvedá logicky také počet vystoupivších. EISENBERG, Theodore, MILLER, Geoffrey. The Role of..., s. 1549.

¹⁰⁸ Viz Obecná část důvodové zprávy k NZ.

¹⁰⁹ EISENBERG, Theodore, MILLER, Geoffrey. The Role of..., s. 1533, 1549, 1563.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 1554–1555.

¹¹¹ VAN DIJCK, Gijs. *Membership in Class Action: An Experimental Study*. Tilburg University TISCO Working Paper No. 007/2010, 5th Annual Conference on Empirical Legal Studies Paper Tilburg Law School Research Paper No. 013/2011, 2010. Podobně jako studie Eisenberga a Millera, také tato má své viditelné hranice aplikovatelnosti. Výsledky studie mají omezený dosah a není možné jejich závěry zobecňovat, a to hlavně kvůli způsobu a podmínkám za nichž byla studie prováděna. Experiment byl totiž prováděn se studenty právnické fakulty, kteří měli být odměněni

obecně přijímaný fakt, že systém opt-in osloví méně osob než odhlašovací řízení. Stejně jako studie Eisenberga a Millera také tato potvrzuje vztah mezi vyšší potenciálně přiznané částky a počtem subjektů, kteří se z řízení vyloučili.¹¹² Mimo to bylo poukázáno ještě na další zajímavou okolnost. Nejistota členů ohledně toho, jaký bude výsledek řízení, přispívá k jejich nečinnosti v tom smyslu, že do svého případného členství nezasahují a ponechávají svůj stav „takový, jaký je“. Při setrvání na řízení v podobě opt-in tak logicky nemůže dojít k jejich možnému zahrnutí do skupiny a dotčení nebudou moci případně profitovat z rozhodnutí. Nastíněnému problému se vyhýbá odhlašovací systém, jenž automaticky zahrne všechny potenciálně dotčené osoby.¹¹³

Toto samozřejmě nejsou jediné důvody, které promlouvají k dotčeným subjektům při rozhodování o jejich členství ve skupině. Jak zmiňuje Hurter, důvodů, proč se subjekt nepřihlásí do řízení, je několik. Konkrétně může pociťovat „...sociální nebo psychologické překážky, strach z samotné skutečnosti být účasten soudního řízení, neopodstatněné obavy z nákladů řízení, nebo jednoduše povinnosti všedního dne.“¹¹⁴ Podobně například uvádí také Mulheron, která jako důvod dále zmiňuje, že subjekt ani nemusí vědět o probíhajícím řízení.¹¹⁵

Problém nižší účasti v přihlašovacím hromadném řízení není možno opomíjet. V jisté míře se proto této problematice věnuje také důvodová zpráva k NZ.¹¹⁶ Řešením uvedeného problému je právě zmíněný odhlašovací systém, respektive jejich vzájemná kombinace. Co ale není řešeno, je to, zda typ věci, která má být v řízení projednávána, ovlivní určení řízení. A jak je patrné z výše předloženého, tato okolnost ovlivňuje míru účasti v řízení. Polské *Ministerstwo Rozwoju* ve svém dokumentu pojednávajícím o možnosti zavedení systému opt-out do UDRPG uvádí jako nutnost umožnit odhlašovací systém pouze ve vypočtených oblastech.¹¹⁷ Takové řešení však dle mého názoru není nejvhodnější. České řešení nabízí větší pružnost a flexibilitu. Je na žalobci, aby dostatečně kvalitně odůvodnil, proč by mělo být vedeno odhlašovací řízení právě v této věci a na soudu, aby vzal v potaz všechny relevantní okolnosti a návrhu vyhověl nebo jej zamítl.

v závislosti na výsledku svého testu. Zkoušející však tyto testy opravoval záměrně nesprávně (pro bližší přiblížení metody viz s. 17–23). Omezenou použitelnost si ostatně uvědomuje sám autor (na s. 30–32), ale jak uvádí: „*Experiment byl proveden, aby byly zjištěny jakési vzory lidského chování, které jsou alespoň v jádru podobné tomu v případě hromadných řízení* (respektive před samotným zahájením řízení): tedy, že osoby utrpěly ztrátu/škody a čelí rozhodnutí, zda svůj nárok uplatní v individuálním (klasickém) řízení, hromadně či zda nárok uplatňovat nebudou, viz s. 31.

¹¹² VAN DIJCK, Gijs. *Membership in Class...*, s. 28.

¹¹³ Tamtéž, s. 29–30.

¹¹⁴ HURTER, Estelle. Opting in or opting out in class action proceedings: from principles to pragmatism? *De Jure*. 2017, s. 69.

¹¹⁵ MULHERNON, Rachel. The Case for an Opt-Out..., s. 430.

¹¹⁶ Obecná část, bod 2, podbod 2.3. důvodové zprávy NZ.

¹¹⁷ Jedná se například o odpovědnost za nebezpečný výrobek nebo používání zakázaných ujednání v adhezních smlouvách. *Ministerstwo Rozwoju. Postępowanie grupowe w modelu...*, s. 8.

3.4.2. Nejistá pozice žalovaného

Nejen výše předložená fakta a úvahy, ale také samotná skutečnost, že odhlašovací systém může zahrnout neurčitelný počet subjektů¹¹⁸, mohou vytvářet u žalovaného stav nejistoty. Ta může být způsobena tím, že se žalovaný ocitá v situaci, kdy neví, jak velká skupina „stojí nebo může stát“ za žalobcem. Čelí poměrně složité situaci, jelikož musí velmi důkladně zhodnotit svou aktuální a možnou budoucí finanční kondici pro případ vydání rozhodnutí, kterým by mu byla uložena povinnost zaplatit peněžitou částku.¹¹⁹ NZ ve svém § 134 odst. 2 totiž umožňuje, byť má být tato možnost využívána výjimečně¹²⁰, aby výrok rozsudku soudu, jímž byla žalobci stanovena povinnost zaplatit poškozeným peněžitou částku, pouze stanovil způsob či postup, jakým bude určena konkrétní výše částky příslušející jednotlivým členům.¹²¹ Takový postup pouze oddaluje nastolení jistoty pro žalovaného. Ustanovení § 130 odst. 2 písm. b) a § 135 odst. 2 NZ již sice hovoří o souhrnné výši plnění, nicméně jeho určení se opět posouvá až k okamžiku usnesení o návrhu na vypořádání. Jeví se proto pro tuto stranu sporu jako vhodné uvažovat o možné spolupráci se soudem a žalobcem a poskytnout součinnost při určení poškozených osob, aby byl okruh členů co nejrychleji znám.

I přes to zde můžeme spatřovat určité pozitivum. Systém opt-out může celou situaci (předmět sporu) vyřešit „jednou pro vždy“ (rozhodnutí soudu bude v konkrétním případě závazné pro všechny osoby splňující kritéria pro začlenění do skupiny, respektive pro „včlenění“ do řízení), čímž bude žalovaný chráněn před případnými individuálními žalobami.¹²² Samozřejmě je zde pravděpodobnost, že osoby, které se z řízení vyloučily, mohou podat žalobu sami za sebe. Nicméně o těchto bude strana žalovaná vědět.¹²³ K tomu dodejme, že vzhledem k výše uvedeným číslům, je velice pravděpodobné a předvídatelné, že takových osob bude ve většině případů spíše málo.

Výše nastíněný problém nevystává v řízení vedeném v režimu přihlašovacím. Počet členů je žalobci po uplynutí lhůty pro přihlašování do řízení znám, jelikož soud vede seznam zúčastněných členů skupiny, který zasílá také žalovanému (§ 59 NZ). Důsledkem je tak snazší určení škody, která byla dotčeným osobám způsobena, a kterou bude žalovaný případně muset uhradit.¹²⁴ Na druhou stranu projednávaný problém není v tomto řízení vyřešen „jednou pro vždy“. Hromadného řízení se nemuseli zúčastnit všichni poškození. Blíže neurčený počet může uvažovat o individuálním

¹¹⁸ S čímž se výslovně počítá například v ustanoveních § 104 odst. 2 písm. b), § 127 odst. 2 písm. b).

¹¹⁹ HAMULÁKOVÁ, Klára. Opt-Out Systems..., s. 110.

¹²⁰ Odůvodnění k § 134 Zvláštní části důvodové zprávy k NZ.

¹²¹ V Obecné části, bodu 2, podbodu 2.3. NZ se pak stanoví, že v případě, „kdy nelze členy skupiny alespoň na konci řízení za pomoci žalobce i žalovaného určit (...), je využití režimu odhlašovacího (...) buďto úplně vyloučené anebo přinejmenším krajně nevhodné.“ Opt-out systém by tak v těchto případech neměl být použit.

¹²² HAMULÁKOVÁ, Klára. Opt-Out Systems..., s. 110 nebo NIEDUŽAK, Marek. *Postępowanie grupowe. Prawo i ekonomia*. Warszawa: C. H. Beck, 2014, s. 139.

¹²³ Viz ustanovení § 112 a 127 odst. 2 písm. c), odst. 4 NZ.

¹²⁴ HURTER, Estelle. *Opting in or opting out...*, s. 69.

uplatnění svého práva. Také tento systém může žalovaného ponechávat v nejistotě. A to mnohem déle – do okamžiku případného promlčení práva poškozeného.

3.5. Náklady

Pokud je jedním z cílů NZ také zvýšení hospodárnosti soudnictví¹²⁵, je nanejvýš vhodné zohlednit finanční náročnost a zatížení, která s sebou přináší každý z obou systémů.

3.5.1. Úspory z rozsahu

Bergh a Visscher jako výhodu opt-out systému zmiňují tzv. *economies of scale* neboli úspory z rozsahu, které jsou v tomto případě výraznější.¹²⁶ Dle Niedužaka lze důvod hledat v tom, že odhlašovací řízení má, na rozdíl od přihlašovacího systému, potenciál zahrnout všechny případné nároky. V případě modelu opt-in je větší pravděpodobnost, že budou některé nároky uplatněny individuálně a tím se zvýší náklady na právní ochranu.¹²⁷ Zelená kniha o kolektivním odškodnění spotřebitelů pak v těchto intencích doslova říká, že opt-in režimy jsou „těžkopádné a nákladné pro organizace spotřebitelů, které musí zajistit přípravné práce, jako identifikace spotřebitelů, vypracování skutkové podstaty jednotlivých případů, zajištění průběhu případu a komunikace se všemi žalobci.“¹²⁸ Na tyto problémy by mohl vhodně reagovat opt-out systém.¹²⁹ K těmto úvahám se připojuje ještě Nagy, který uvádí, že odhlašovací systém je příznačný pro své nižší „organizační“ náklady. Členové skupiny se totiž nemusí do řízení přihlašovat.¹³⁰ Vzhledem k dikci NZ nebude zpracování přihlášky za účelem zahrnutí do skupiny zcela banální, když tato „musí kromě náležitostí návrhu na zahájení řízení podle občanského soudního řádu obsahovat též skutková tvrzení a důkazy osvědčující, že osoba, která se do přihlašovacího hromadného řízení přihlašuje, splňuje předpoklady členství ve skupině.“¹³¹ Není vyloučeno, že subjekt bude potřebovat v takových případech pomoc osoby znalé práva. Jedním dechem je však potřeba říci, že aby byla částka v protichůdném odhlašovacím řízení vyplacena všem potenciálním členům skupiny, musí se jednat buďto o tzv. aktivní členy skupiny¹³² nebo se musí tito o své nároky přihlásit za účelem vyplacení.¹³³ Ačkoliv to výslovně § 138 nestanoví, bude potřeba podobným způsobem,

¹²⁵ Obecná část, bod 2., podbod 2.1. důvodové zprávy NZ.

¹²⁶ VAN DEN BERG, Roger, VISSCHER, Louis. The Preventive Function of Collective Actions for Damages in Consumer Law. *Erasmus Law Review*, 2008, roč. 1, č. 2, s. 18.

¹²⁷ NIEDUŽAK, Marek. *Postupovanie grupove...*, s. 142.

¹²⁸ Zelená kniha KOM(2008) 794 v konečném znění, o kolektivním odškodnění spotřebitelů, ze dne 27. listopadu 2008, bod 55.

¹²⁹ Tamtéž, bod. 56.

¹³⁰ NAGY, Csongor István. *Collective Actions in...*, s. 17, 20.

¹³¹ Ustanovení § 56 odst. 2 NZ.

¹³² O aktivních zúčastněných členech skupiny pojednává § 114 odst. 1 NZ. Jedná se v podstatě o osoby, o kterých je soudu známo, že jsou členy odhlašovacího hromadného řízení. Jedná se například o subjekty, které vyjádřily svůj souhlas s řízením [§ 102 písm. b)] nebo které během řízení uplatňovaly jim zaručená práva (§ 12 odst. 2).

¹³³ Zvláštní část důvodové zprávy k NZ, zdůvodnění ustanovení § 138.

jak je uvedeno výše pro přihlašovací řízení, osvědčit nebo prokázat soudu, že daný subjekt splňuje podmínky pro to, aby mu byla vyplacena příslušná část ze sumy složené do soudní úschovy. Ve svém důsledku se tak může odhlašovací řízení jistým způsobem transformovat v řízení přihlašovací, kde se členové musí se svým nárokem aktivně přihlásit.¹³⁴ Jak jinak by soud ostatně mohl zjistit, zda může žadající osobě částku vyplatit? Ve finále ani opt-out systém nemusí být o tolik méně finančně náročný nežli opt-in řízení.

3.5.2. Hranice hodnoty práva v modelu opt-out

Připravovaný zákon u odhlašovacího řízení v § 34 konstruuje speciální vyvratitelnou domněnku týkající se účelnosti vymáhání práva z důvodu nízké hodnoty. Uvádí: „*Má se za to, že tvržená práva nebo oprávněné zájmy není účelné vymáhat jednotlivě, jestliže hodnota práva jednoho člena skupiny nepřesahuje hodnotu 3 000 Kč.*“¹³⁵ Hranice účelnosti je tedy aktuálně stanovena na 3 000 Kč. Důvodová zpráva nicméně nijak důkladněji nezdůvodňuje, proč částka v této výši. Vyjadřuje se pouze v tom duchu, že se jedná o ekvivalent hodnoty 100 EUR.¹³⁶ V této souvislosti můžeme poukázat na vývoj legislativních prací na poli připravované úpravy hromadných žalob. Ve věcném záměru zákona o hromadných žalobách bylo stanoveno rozpětí od 30 000 do 20 000 Kč.¹³⁷ Tyto hodnoty byly pravděpodobně inspirovány Zelenou knihou o kolektivním odškodnění, dle níž 20 % spotřebitelů neuplatňuje své právo u soudu, pokud jeho hodnota činí méně než 1 000 EUR.¹³⁸ Taková částka je bezesporu již poněkud vysoká. Považme, že medián mezd v České republice ve 1. čtvrtletí 2021 činil 29 867 Kč.¹³⁹ Pro mnohé tak uvedené rozpětí představuje zónu, v jejíchž mantinelech se může pohybovat měsíční mzda. Vzniklý nárok, byť i ve výši poloviny takové mzdy, by jistě nebyl považován za „přehlédnutelný“. Například materiál polského Ministerstwa Rozwoju k možnému zavedení systému opt-out v UDRPG předpokládá jako hraniční hodnotu 200 až 300 EUR. K tomu trefně dodává, že ve vyspělejších Dánsku je tato hranice stanovena na 270 EUR.¹⁴⁰ Proto stanovení hranice hodnoty práva ve výši, jakou uváděl původní věcný záměr, by bylo prakticky bezvýznamné, pokud je účelem odhlašovacího systému uplatnit nerentabilní nároky – pole využití tohoto režimu by se totiž mohlo rozšířit i na případy, které nebyly hlavním impulzem pro tvorbu NZ.

¹³⁴ Viz také PASEKOVÁ, Eva. *Advokát Michal Sylla: Hromadnými žalobami chce...*

¹³⁵ Ustanovení § 34 odst. 2 NZ. Druhá věta citovaného odstavce pak směřuje na případy opětujícího se plnění a jejich výši zohledňuje v časovém horizontu 1 roku.

¹³⁶ Zvláštní část důvodové zprávy k NZ, zdůvodnění ustanovení § 34.

¹³⁷ Návrh věcného záměru o hromadných žalobách ze dne 5. 2. 2018. Dostupné zde <<https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSARKE8ZPJ>>.

¹³⁸ Zelená kniha o kolektivním odškodnění..., bod 9.

¹³⁹ Průměrné mzdy - 1. čtvrtletí 2021 [online]. czso.cz [cit. 17. června 2021]. Dostupné zde <[Průměrné mzdy - 1. čtvrtletí 2021 | ČSÚ \(czso.cz\)](https://prumernemzdy.czso.cz)>.

¹⁴⁰ Ministerstwo Rozwoju. *Postępowanie grupowe w modelu...*, s. 9.

V později předloženém návrhu zákona o hromadných žalobách hranice účelnosti vymáhání práva klesala na 5 000 Kč.¹⁴¹ Po přepracování zmíněného návrhu zákona stanoví současný projekt 3 000 Kč. Aktuální hodnota se přiblížila hodnotě 200 EUR, na základě které se dle eurobarometru rozhoduje až 50 % spotřebitelů, zda své právo uplatní či nikoliv.¹⁴² Bližší odůvodnění však absentuje. Stanovení těchto částek odráží jakousi rentabilitu uplatnění práva u soudu, což souvisí s tzv. racionální apatií. Jedná se o jev, kdy poškození nejsou motivováni k tomu, aby svůj nárok uplatňovali u soudu. Tato pasivita pramení z ekonomické nevýhodnosti soudního uplatňování nároku. Subjekt proto zůstane nečinný a své právo ponechá všanc.¹⁴³ Určité logické opodstatnění by proto mohlo mít stanovení částky ve výši nejnižšího možného soudního poplatku, což je 1 000 Kč, respektive 400 Kč v případě elektronického platebního rozkazu. Pravdou ale je, že musíme připočítat také případnou časovou ztrátu a vynaložené úsilí, což se může promítnout do nákladů na uplatnění práva u soudu a zvyšovat tak hranici rentability uplatňování práva.

Nejvýstižněji však dle mého názoru hodnotí stanovení jakékoliv hranice vyjádření ČNB k návrhu zákona o hromadných žalobách v druhé větě citované části: „*J sme si vědomi toho, že v § 31 odst. 2 (nyní § 34 odst. 2; pozn. aut.) zákona je konstruována vyvrátitelná právní domněnka, a soud může rozhodnout jinak. Lze však předpokládat, že soudy k této zákonem stanovené hranici přiblížit budou (...). V souladu s preferencí pro opt-in (...) ČNB navrhuje částku 10 000 Kč podstatně snížit.*“¹⁴⁴ Soudy mohou být stanovením určité hranice negativně ovlivněny a „sklouzávat ke zjednodušení případu“. Jeví se jako vhodné k zamyšlení, zda je stanovení hranice potřeba. I když panuje shoda na tom, že se přihlašovací systémy použijí s největší pravděpodobností v případech, kdy počet potenciálně dotčených osob je nižší, naproti tomu jejich nároky jsou vyšší¹⁴⁵, nelze vyloučit případy, kdy počet poškozených bude vysoký a výše jednotlivého nároku bude taktéž značná. Bude i v takových případech důležitým kritériem pro volbu systému návrhem stanovená hranice? Odpověď je dle mého názoru více než zřejmá.

¹⁴¹ Ustanovení § 34 odst. 2 Návrhu zákona o hromadných žalobách. Dostupné zde <<https://apps.odok.cz/veklep-history-version?pid=KORNBEJJUB93>>.

¹⁴² Zelená kniha o kolektivním odškodnění..., bod 9.

¹⁴³ Obecná část, bod 2., podbod 2.1., důvodové zprávy NZ.

¹⁴⁴ Vypořádání připomínek k materiálu s názvem: Návrh zákona o hromadných žalobách, připomínka ČNB, 2. K vymezení bagatelního nároku (§ 31). Dostupné zde <<https://apps.odok.cz/veklep-history-version?pid=KORNBEJJUB93>>.

¹⁴⁵ HAMULÁKOVÁ, Klára. Opt-Out Systems..., s. 96, dále například ASLANOWICZ, Marcin. *Ustawa o dochodzeniu...*, s. 41–44.

3.6. Riziko zneužitelnosti opt-out systému jako nástroje k nátlaku a k získání nepoctivého prospěchu

Jedním z velmi rezonujících důvodů, proč se obávat zavedení institutu hromadných žalob do českého právního řádu, je údajná obava z jejich zneužití. To může spočívat v různých formách:

- mohou posloužit jako nástroje nátlaku vůči žalovanému.¹⁴⁶ Strach může pro tuto procesní stranu pramenit z potenciálu s nímž tyto prostředky disponují. Jsou schopny poškodit pověst, reputaci, jméno;
- dále mohou být použity jako prostředek, jenž právní zástupci rádi využívají k získání lákavé finanční odměny. A tím naopak neohrožují žalovaného, ale samotné členy skupiny;
- v neposlední řadě mohou být využity ve prospěch samotného žalovaného, který je určitým způsobem spojen s žalobcem a využít důsledků *res iudicata* a *litispendens*.¹⁴⁷

Jako příklad země, kde se situace poněkud vymkla kontrole a hromadné žaloby nejsou využívány primárně ke svému účelu, jsou zmiňovány Spojené státy americké¹⁴⁸ – pomyslná kolébka hromadných žalob. Právě na tuto skutečnost poukazuje česká odborná veřejnost.¹⁴⁹ Takový postup je však poněkud krátkozraký. Je nutno podotknout, že v USA jsou zcela jinak nastaveny předpisy, které se týkají samotného hromadného řízení. Vhodné je dále poukázat na existenci institutů, které v českém právním řádu prakticky nemají oporu¹⁵⁰, jakými jsou tzv. *punitive damages* (tedy sankční funkce náhrady újmy)¹⁵¹ či způsob úhrady nákladů řízení (tzv. *American rule*)¹⁵². Zdůrazněme také jiné fungování společnosti spočívající například v její větší ochotě účastnit se soudních sporů.¹⁵³

Pravdou ovšem je, že opt-out řízení zpravidla vytvářejí (či by dokonce měly vytvářet) početnější skupiny a pro žalobce představují neznámou v podobě své síly. Lze proto předpokládat, že s sebou mohou nést větší riziko zneužití.¹⁵⁴ Ostatně zpráva k dokumentu „Směrem k soudržnému evropskému přístupu ke kolektivnímu odškodnění“ výslovně upozorňuje, aby byl brán dostatečný zřetel na možnost zneužití systému hromadných žalob s cílem zabránit na

¹⁴⁶ ŠVEŘEPOVÁ, Kateřina. Fenomén hromadné žaloby..., s. 19.

¹⁴⁷ Obecná část, bod 2., podbod 2.4. důvodové zprávy NZ.

¹⁴⁸ BÉLOHLÁVEK, Alexander J. Účast na řízeních o hromadných žalobách..., s. 468–469, také ŠVEŘEPOVÁ Kateřina. Fenomén hromadné žaloby..., nebo NĚMEC, Robert. Potenciální konflikt mezi oprávněnými zájmy klientů a zájmy advokáta u hromadných žalob. *Bulletin advokacie*. 2019, č. 7-8.

¹⁴⁹ NĚMEC, Robert. Potenciální konflikt mezi..., s. 15–16.

¹⁵⁰ NAGY, Csongor István. *Collective Actions in...*, s. 35–37.

¹⁵¹ Negativně se vůči tomuto vymezuje například Doležal. Blíže viz DOLEŽAL, Radim. Sankční funkce náhrady újmy – punitive damages v českém právu? *Právní rozhledy*, 2018, roč. 26, č. 8, s. 282–283.

¹⁵² 220. Attorney's fees [online]. justice.gov [cit. 7. února 2021]. Dostupné na <<https://www.justice.gov/jm/civil-resource-manual-220-attorneys-fees>>.

¹⁵³ GRYPHON, Marie. Assessing the Effects of a 'Loser Pays' Rule on the American Legal System. *Rutgers Journal of Law & Public Policy*, 2011, roč. 8, č. 3, s. 567.

¹⁵⁴ Viz také Obecná část, bod 2, podbod 2.4. důvodové zprávy k NZ.

evropské půdě podobným problémům, s jakými se potýkají USA.¹⁵⁵ Jedním z prvků záruky proti zneužití má být zakotvení institutů hromadných žalob v režimu opt-in¹⁵⁶, přičemž se zároveň uvádí, „...*že prvky, které jsou živnou půdou pro soudní spory, jako jsou (...), princip opt-out, (...), nejsou slučitelné s evropskou právní tradicí a je nutné je zřadit...*“.¹⁵⁷ Uvedené tvrzení ovšem nemusí být pravdivé. Jak hodnotí Nagy, v několika státech Evropy již byl zaveden odhlašovací režim, nicméně v žádném nebyl zaznamenán tzv. *litigation boom*, tedy značný nápad žalob na soud. Totéž se týká také Kanady a Austrálie¹⁵⁸, tedy států, jejichž jurisdikce je blízká té Spojených států. I přesto na možné zvýšené riziko zneužití hromadných žalob právě v režimu opt-out reaguje také NZ, přesněji řečeno důvodová zpráva.¹⁵⁹ Opodstatnění obav před tímto způsobem řízení se zdá být racionální – jak bylo zmíněno dříve – model opt-out ve své podstatě zahrnuje všechny dotčené subjekty (bez ohledu na to, zda o případném řízení vědí) a jejich přesný počet nemusí být znám.¹⁶⁰ Návrh proto zakotvuje speciální podmínky, které by případnému zneužití měly zabránit. Jedná se o doložení písemných souhlasů 100 osob s podáním hromadné žaloby v odhlašovacím režimu (v případě přihlašovacího řízení 10 osob), dále přísné podmínky vyplývající pro neziskovou osobu a spotřebitelskou neziskovou organizaci (ta po splnění náročnějších požadavků dokonce souhlasy ani přikládat nemusí¹⁶¹). Mezi další pojistky patří podmínka platební schopnosti žalobce a hlavně tzv. *certifikační řízení*, tedy řízení, v němž se projednává přípustnost hromadné žaloby, zda tato splňuje zákonem stanovené podmínky a zda může být dále meritorně projednávána. Návrh obsahuje samozřejmě další zábranné mechanismy, jako například uveřejnění přípustnosti hromadné žaloby v rejstříku hromadných žalob, což umožňuje široké veřejnosti kontrolovat hromadná řízení (tyto a v předchozích dvou větách uvedené ochranné mechanismy dále jako „obecné pojistky“).

Jak je již naznačeno výše, institut hromadné žaloby může být využit zástupcem skupiny za účelem získání prospěchu. Je potřeba nicméně opět zdůraznit, že ve Spojených státech jsou zpravidla náklady řízení hrazeny odlišným způsobem než v České republice. Na základě pravidla 23(h) ve spojení s pravidlem 54(d) Federal Rules of Civil Procedure (dále jen „FRCP“) obecně platí, že každá strana nese své náklady na právní zastoupení, a to i v případě úspěchu ve věci.¹⁶² I když

¹⁵⁵ Výzvu k zavedení pojistek proti zneužití obsahují samozřejmě i další dokumenty, jako na příklad Doporučení Komise, Návrh směrnice či aktuální Směrnice, nicméně zmiňovaná zpráva se vyjadřuje k systému opt-out jako k možnému riziku.

¹⁵⁶ Zpráva k dokumentu „Směrem k soudržnému evropskému přístupu...“, s. 5, 8, 27.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 27. Srov. ovšem s výše uvedeným k Zelené knize a Doporučení Komise v podkapitole Obecná východiska. Lze zde spatřovat zjevný rozpor.

¹⁵⁸ NAGY, Csongor István. *Collective Actions in...*, s. 36.

¹⁵⁹ Obecná část, bod 2, podbod 2.3.

¹⁶⁰ K tomu by však nemělo docházet. Viz poznámka pod čarou č. 121.

¹⁶¹ Dle nové Směrnice se jedná o tzv. oprávněné subjekty dle čl. 4 Směrnice. Viz také poznámka pod čarou č. 55.

¹⁶² Dostupné zde <<https://www.law.cornell.edu/rules/frcp>>.

existují z tohoto pravidla výjimky¹⁶³, jedná se o obecné zásady, které v českém právním řádu nemají místo.¹⁶⁴ Nelze proto rizikem spočívajícím ve využívání hromadných řízení za účelem dosažení zisku automaticky argumentovat v probíhajících diskuzích.¹⁶⁵

Terčem kritiky je v těchto intencích samozřejmě návrh týkající se podílové (resp. procentuální) odměny žalobce upravené v § 96–98 NZ, a to především kvůli § 97 odst. 1, který umožňuje přiznat žalobci procentuální výši odměny z přisouzeného plnění ve výši až 25 %.¹⁶⁶ Není to ovšem nic nového a výjimečného. Podle čl. 10 odst. 5 etického kodexu advokátů je možné „...*sjednat smluvní odměnu stanovenou podílem na hodnotě věci nebo na výsledku věci...*“¹⁶⁷. Nepřiměřená je dle tohoto článku taková odměna, která přesahuje 25 % na výsledku věci. Také UDRPG umožňuje na základě článku 5 přiznat zástupci žalobce až 20 % z celkové vysouzené částky, pokud to bylo sjednáno v dohodě o odměně. Zakotvením tohoto práva byla do polského právního řádu vůbec poprvé včleněna možnost odměnit zástupce žalobce podílem z vysouzené částky.¹⁶⁸ K tomu je vhodné dodat, že náhrada nákladů řízení a odměna advokáta je v Polsku založena na stejných základech jako tuzemská a právní úprava regulující náklady je velice podobná.^{169, 170} I přesto disponuje NZ hned několika pojistkami proti zneužití této možnosti. Mimo výše uvedených obecných pojištění, které slouží jako filtr pro všechna případně zneužívající podání, obsahuje § 97 odst. 2 ochranu v podobě kontroly soudem, který může svým rozhodnutím odměnu modifikovat. Návrhem žalobce není soud v žádném případě vázán. Pokud jde o řízení odhlašovací, na základě ustanovení § 101 zde platí totéž, co v řízení přihlašovacím. I zde budou případné excesy korigovány soudem. Mimo to NZ nabízí dále institut odvolání žalobce. Za splnění zákonem stanovených podmínek může být dle § 23 podán návrh na odvolání, o němž rozhodne soud usnesením (§ 24). Případně může soud takto rozhodnout i bez návrhu. Na závěr je vhodné poznamenat, že žalobce musí být dle § 32 povinně zastoupen advokátem (pokud jím není sám). Takový zástupce by měl být již z povahy svého povolání jistou zárukou poctivosti, když je vázán zákonem¹⁷¹ a stavovskými předpisy.

¹⁶³ NAGY, Csongor István. *Collective Actions in...*, s. 49.

¹⁶⁴ To se samozřejmě netýká výjimek uvedených v § 146 OSŘ a řízení nesporných dle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (těchto se ale hromadná řízení týkat nebudou).

¹⁶⁵ Jak činí například ŠVEREPOVÁ, Kateřina. *Fenomén hromadné žaloby...*, s. 23, dále například NĚMEC, Robert. *Potenciální konflikt mezi...*, s. 15–16. Naopak Bubník na tyto odlišnosti poukazuje a uvádí, že takové zkušenosti nelze bez dalšího na zdejší prostředí použít, BUBNÍK, Gerhard. In: *Hromadné žaloby: sborník z odborného právního symposia*. Praha: Stálá konference českého práva, 2017, s. 52–53.

¹⁶⁶ Například NĚMEC, Robert. *Potenciální konflikt mezi...*, s. 14–18.

¹⁶⁷ Usnesení představenstva České advokátní komory, č. 1/1997 Věstníku, ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex).

¹⁶⁸ PIETKIEWICZ, P., REJDAK, M. In PIETKIEWICZ, P., REJDAK, M. *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz* [online databáze]. LexisNexis: Warszawa 2011, komentář k čl. 5. Dostupné z databáze: lex.pl.

¹⁶⁹ Titul V., díl I KPC. Vrácení nákladů řízení. Čl. 98 KPC uvádí, že strana neúspěšná ve věci hradí náklady řízení.

¹⁷⁰ Dle polské doktríny odměna žalobce není položkou, kterou by žalovaný hradil v rámci náhrady nákladů řízení. SIERADZKA, Małgorzata. *Dochodzenie roszczeń w...*, komentář k čl. 5.

¹⁷¹ Advokátovi v krajním případě hrozí kárné opatření vyškrtnutí ze seznamu advokátů na základě zákona č. 85/1996 Sb., zákon o advokacii.

Jak již bylo uvedeno, systém opt-out může vyřešit věc „s konečnou platností“ (pokud samozřejmě někdo nevyužije svého práva odhlásit se a podat individuální žalobu). Této vlastnosti může ve svůj prospěch žalovaný zneužít tak, že bude v jisté míře spolupracovat s žalobcem, který může například naprosto nedostatečným způsobem hájit zájmy dotčených členů a v řízení úmyslně neuspět či dokonce uzavřít velice nevhodný smír.¹⁷² I v těchto případech naleznou své uplatnění obecné pojistky, stejně tak jako uvedená povinnost advokáta jednat řádně. Návrh nadto umožňuje členu skupiny podat vůči smíru námitku. To mu může umožnit vyloučit účinky smíru, který jej nebude tím pádem zavazovat.

Musíme uzavřít, že NZ skutečně obsahuje vysoký počet ochranných mechanismů, které se snaží zabránit zneužití systému opt-out a některé obavy, i vzhledem ke zmíněným zahraničním zkušenostem, ohledně zneužitelnosti systému jsou poněkud přehnané.

3.7. Oznámení o zahájení řízení

Standardní individuální civilní řízení soudní je charakteristické předchozím určením účastníků řízení, osob přístupných do něj či vedlejších účastníků. Jinými slovy osoby účastníků řízení jsou zde známy, lze je určit. Řízení hromadné samozřejmě také vychází ze základního pojetí účastníků – tedy žalobce a žalovaného¹⁷³ – nicméně, jak již bylo uvedeno, je navíc doplněno o velice příznačný prvek, jmenovitě členy skupiny¹⁷⁴, jejichž celkový počet nemusí být znám. Tito ani nemusí vědět o tom, že byl podán návrh na zahájení řízení. Uvedené čelí zásadnímu problému – konkrétně, jak napovídá ostatně sám nadpis, řádnému informování potenciálně dotčených osob o zahájeném hromadném řízení.¹⁷⁵ Jak se v této souvislosti příznačně uvádí v článku zabývajícím se problematikou oznámení v hromadném řízení: „*Spravedlivý proces si žádá rozumné oznámení, které rozumně osloví všechny zainteresované strany, rozumně sdělí všechny důležité informace a poskytne rozumný čas na reakci.*“¹⁷⁶ Lze nepochybně uvažovat, že neuspokojivé naplnění takového požadavku je způsobilé zasáhnout do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces¹⁷⁷ a v důsledku toho také do základních zásad civilního procesu.¹⁷⁸ A to hlavně pokud jde o systém opt-out, který umožňuje zahrnout do řízení všechny potenciálně dotčené subjekty bez ohledu na jejich známost o

¹⁷² Obecná část, bod 2., podbod 2.4. důvodové zprávy NZ.

¹⁷³ Ustanovení § 6 NZ, který odkazuje na právní úpravu OSŘ.

¹⁷⁴ Tito sami účastníky jako takovými nejsou a mají specifické postavení *zúčastněných členů skupiny*. Viz ustanovení § 10 NZ a dále odůvodnění k němu.

¹⁷⁵ Od toho se odvíjí možnost uplatnit práva zaručená NZ, například právo odhlásit se z řízení, či přihlásit se do něj nebo například právo vyjádřit se.

¹⁷⁶ HILSEE, Todd B., WHEATMAN, Shannon R., INTREPIDO, Gina M. Do You Really Want Me to Know My Rights? The Ethics Behind Due Process in Class Action Notice Is More Than Just Plain Language: A Desire to Actually Inform. *Georgetown Journal of Legal Ethics*, 2005, roč. 18, č. 4, 2005, s. 1363.

¹⁷⁷ Uvažovat lze také o právu na soudní ochranu plynoucí z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

¹⁷⁸ Konkrétně jde o zásadu dispoziční. Blíže viz ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces...*, s. 31–34.

probíhající řízení, z něž by se mohli vyloučit a svůj nárok uplatňovat individuálně, případně s ním jinak naložit (například postoupení pohledávky).¹⁷⁹ Do protikladu zde můžeme postavit řízení probíhající v režimu opt-in, kde bude rozhodnuto pouze o nárocích osob, které se do něj chtěly přihlásit. Případné pochybení v informování o zahájeném řízení proto nemusí být až tak „bolestivé“, když, jak uvádí NZ, probíhající řízení „...nebrání zahájení nebo vedení individuálních řízení ve sporech o práva nebo oprávněné zájmy členů skupiny...“.¹⁸⁰ Dotčená osoba tak nebude ochuzena o právo uplatnit svůj nárok.¹⁸¹ Bude nicméně zbavena možnosti profitovat z případného pozitivního rozhodnutí. Ani v tomto případě tedy není možné bagatelizovat funkci oznámení. Není proto bez dalšího vhodné pouhé zdůraznění větší důležitosti oznámení o řízení probíhající v režimu opt-out nežli v systému opt-in.¹⁸² Můžeme však říct, že informování o odhlašovací řízení bude specifitější v tom, že by mělo být důslednější. Nelze ovšem bez dalšího hovořit o jeho větší důležitosti. Oznámení tak či onak umožňuje zachovat autonomii svobodné vůle tím, že subjekty obeznamuje s možnostmi způsobů uplatnění jejich nároků.¹⁸³

Dle amerických pravidel FRCP „...má soud adresovat členům skupiny nejlepší možné oznámení, které je proveditelné za daných okolností, počítaje v to individuální oznámení všem členům, kteří mohou být identifikováni při vynaložení rozumného úsilí.“¹⁸⁴ Velice podobně stanoví také NZ, který rovněž požaduje nejlepší možnou informovanost a případné individuální vyrozumívání, pokud je to racionálně proveditelné.¹⁸⁵ Tyto podmínky návrh uvádí v rámci přihlašovacího řízení. A ačkoliv by v odhlašovacím systému mělo být oznámení důslednější, nestanoví se pro tento režim prakticky žádné další požadavky¹⁸⁶ (například co se týče určitých vodítek pro tvorbu a způsob provedení oznámení¹⁸⁷), i když by se tak dalo předpokládat. Nelze na druhou stranu požadovat kazuistické znění zákona, které by velice podrobně určovalo podobu oznámení. Tuto otázku je vhodné ponechat doktríně, nauce a praxi a také zahraniční inspiraci.¹⁸⁸

Výše uvedený požadavek na personalizované doručení oznámení může být ovšem velice náročný ke splnění. Představme si skupinu čítající stovky tisíc poškozených, přičemž jejich adresa (respektive totožnost) je zjistitelná. V takovém případě by mělo být dle uvedených doporučení doručováno individuální oznámení konkrétním osobám. Zmíněné požadavky logicky mohou

¹⁷⁹ Viz ustanovení § 107 až 109 a zvláště pak § 110 NZ.

¹⁸⁰ Ustanovení § 51 odst. 1 NZ. Opak stanoví ustanovení § 58 odst. 2.

¹⁸¹ HAMULÁKOVÁ, Klára. Opt-Out Systems..., s. 98.

¹⁸² Tak činí například PIETKIEWICZ, P., REJDAK, M. *Ustawa o dochodzeniu roszczeń...*, kapitola Ogólna charakterystyka postępowania grupowego.

¹⁸³ ASLANOWICZ, Marcin. *Ustawa o dochodzeniu...*, s. 238–239.

¹⁸⁴ Rule 23(c)(2)(B) FRCP.

¹⁸⁵ Ustanovení § 72 a 73 NZ.

¹⁸⁶ Ustanovení § 71–74 ve spojení s § 101 a 116 NZ.

¹⁸⁷ Viz například HILSEE, Todd B., WHEATMAN, Shannon R., INTREPIDO, Gina M. Do You Really Want Me...

¹⁸⁸ Zde lez opět odkázat na již citovaný článek „Do You Really Want Me...“, který přehledně a srozumitelně osvětluje způsoby koncepce oznámení týkajících se hromadného řízení.

stanovit palčivý problém spočívající ve finanční náročnosti a udržitelnosti a odrazovat dotčené entity [tedy jak poškozené osoby, tak i (spotřebitelské) neziskové osoby] od zahájení řízení. Poukázat zde můžeme na znění polského UDRPG, jenž stanoví, že „*publikace oznámení o zahájení bromadného řízení se provede způsobem nevhodnějším pro danou situaci tak, aby umožnilo informovat o řízení všechny potenciálně dotčené...*“.¹⁸⁹ O „individualitě“ doručování oznámení se zákon nikde explicitně nezmiňuje a otázku v tomto směru ponechává více na reprezentantovi skupiny. Soud stanoví pouze jakési „minimum“.¹⁹⁰ Nabízí se tak otázka, zda UDRPG tímto neumožňuje překlenout problémy nutnosti individuálního informování poškozených tvořících velice početnou skupinu. I přes to lze nicméně vyjádřit souhlas s navrhovaným řešením. Pokud jsou dotčené osoby identifikovatelné, je potřeba, aby jim bylo doručeno oznámení individuálně. Opačné řešení by bylo způsobilé zasáhnout do ústavně garantovaných procesních práv. Nelze nalézt rozumný důvod, proč by osobě nemělo být doručeno oznámení o tom, že bude v soudním řízení projednán její nárok a že s ním tedy může naložit odlišně. Je navíc potřeba připomenout, že řízení dle UDRPG je možno vést výlučně ve formě opt-in. Takové řešení by tedy nemělo automaticky stanovit vzor. Podobně lze uvažovat také v případě, kdy lze předpokládat, že skupina bude početná, avšak osobám tentokrát nelze doručovat oznámení individuálně. V takovém případě je potřeba informace vhodně a efektivně zveřejnit. Trvat je nutno na poutavém, přehledném, stručném a výstižném zpracování a obsahu.¹⁹¹ I zde může být finančně velice náročné dotčeným osobám účinně zpřístupnit oznámení. Efektivní rozšíření si žádá využít široce dostupný a vlivný nástroj – konkrétně tedy internet (zvláště pak sociální sítě), noviny, televizi či rádio.¹⁹² Je zřejmé, že tento způsob rozšíření může být velmi nákladný.

Doplňme ke konci, že se můžou samozřejmě vyskytnout také situace, kdy nebude potřeba oznámení zveřejňovat, případně doručovat způsoby uvedenými výše. Půjde o případy, kdy jsou potenciální členové skupiny známi. Reálně se to bude týkat řízení probíhajících v opt-in režimu, kdy se všechny osoby do něj přihlásily. O této skutečnosti by však měla panovat jistota.¹⁹³ Takové pravidlo obsahuje UDRPG, které umožňuje, aby v situacích, kdy to dovolují okolnosti daného případu a kdy se již všichni potenciální členové přihlásili do řízení, bylo upuštěno od povinnosti uveřejňovat (rozšiřovat) oznámení o zahájení řízení.¹⁹⁴ K čemu ovšem může taková úprava přispět, když se zdá, že s sebou může přinést další rizika spočívající v opomenutí dotčených osob?

¹⁸⁹ Čl. 11 odst. 3 UDRPG.

¹⁹⁰ ASŁANOWICZ, Marcin. *Ustawa o dochodzeniu...*, s. 247–248.

¹⁹¹ V podrobnostech blíže v článku HILSEE, Todd B., WHEATMAN, Shannon R., INTREPIDO, Gina M. Do You Really Want Me..., kde se podrobně pojednává o textuální a obsahové stránce oznámení.

¹⁹² Viz ustanovení § 72 odst. 3 NZ.

¹⁹³ HAMULÁKOVÁ, Klára. Opt-Out Systems..., s. 99–100.

¹⁹⁴ Čl. 11 odst. 4 UDRPG.

Zákonem stanovená výjimka dokáže urychlit řízení. Nebude potřeba například stanovovat lhůtu k uveřejnění oznámení.^{195, 196} Tato možnost logicky dává smysl pouze v režimu opt-in, kde se již všichni dobrovolně přihlásili. Uvedená výjimka absentuje v připravovaném zákonu o hromadném řízení. Je proto vhodné se zamyslet, zda by takovou úpravu nemohl obsahovat také NZ, pokud přihlašovací hromadné řízení disponuje (alespoň teoreticky) možností poměrně značně urychlit celé řízení.

¹⁹⁵ SIERADZKA, Malgorzata. *Dochodzenie rozstrzeżen w...*, komentář k art. 11. 3. Miejsce zamieszczenia ogłoszenia.

¹⁹⁶ Viz ustanovení § 73 odst. 2 NZ. K tomu je vhodné dodat, že řízení by se zkrátilo také o lhůtu stanovenou pro přihlašování do řízení, když všichni členové by svou vůli vyjádřili.

4. Ústavněprávní konformita způsobů řízení

Závěrem je potřeba se vyjádřit k ústavněprávním aspektům problematiky způsobů řízení. Pro upřesnění dodávám, že zde není pojednáváno o ústavnosti institutu hromadného řízení jako takového, ale jeho modelech řízení, zvláště pak opt-out. Systematicky je tuto otázku vhodné řešit právě na konci, poněvadž je zde nejen vhodné, ale také potřebné vyjít z informací a závěrů uvedených dříve v textu.

4.1. „(Ne)Dotčená“ práva

Z předložených definic a smyslu jednotlivých režimů řízení nás může napadat úvaha, zda odhlašovací systém nenarušuje některá ústavně zaručená práva. Tomu můžou napovídat také názory odborné veřejnosti.¹⁹⁷ Odebrání práva nebo znemožnění poškozené osobě podle své libosti naložit se svým nárokem, respektive vnucení členství do řízení bez vědomí dotčené osoby logicky může signalizovat dotčení či omezení na procesních právech, respektive právu na spravedlivý proces¹⁹⁸, konkrétně pak práva na soudní ochranu (čl. 36 LZPS), prvků práva na spravedlivé projednání věci – práva být přítomen u soudu (čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod; dále jen „LZPS“) a s ním úzce související právo být slyšen¹⁹⁹ (čl. 38 odst. 2 LZPS) (dále jen „základní práva“).

Vhodné je nyní specifikovat obsah oněch pomyslných misek, které jsou váženy. Jedna z nich je, jak již lze dovodit, naplněna výše zmíněnými základními právy. O něco problematictější je určení druhé z nich – tedy jaký zájem, právo či hodnota je způsobilá převážit první misku. Na tomto místě je potřeba si uvědomit, jaký cíl a smysl sleduje připravovaný zákon o hromadném řízení. Důvodová zpráva k NZ zmiňuje cíle jako zvýšení efektivity soudnictví a tím zrcadlově snížení nákladů vynaložených na řízení (a to nejen na straně státu, respektive soudnictví, ale také poškozených), nastolení jednotnosti rozhodování v podobných případech a také posílení pozice spotřebitelů na trhu.²⁰⁰ Dále zdůrazněme, že NZ může být aplikován pouze na poměry vzniklé mezi podnikateli a spotřebiteli.²⁰¹ V těchto intencích je nutno uvést, že judikaturou Ústavního soudu byly principu ochrany slabší strany, a tedy i spotřebitele, nadány ústavněprávní rozměry.^{202, 203} Lze logicky vyvodit,

¹⁹⁷ ŠVEŘEPOVÁ Kateřina. Fenomén hromadné žaloby..., s. 21 nebo například připomínky ČAK k návrhu zákona o hromadných žalobách dostupné ke stažení zde <<https://apps.odok.cz/veklep-history-version?pid=KORNBEJJUB93>>.

¹⁹⁸ Blíže viz BARTOŇ, M. a kolektiv. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 509–513.

¹⁹⁹ PEKAŘOVÁ, Lenka. In HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian a kol. *Listina základních práv a svobod* [online databáze]. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, komentář k čl. 38. Dostupné z databáze: beck-online.cz.

²⁰⁰ Obecná část, bod 2., podbod 2.1. důvodové zprávy k NZ.

²⁰¹ Ustanovení § 7 NZ.

²⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2017, sp. zn. I. ÚS 2063/17.

²⁰³ Ústavněprávní rozměr ochrany spotřebitele explicitně chrání Konstitucja Rzeczypospolitej Polskiej ve svém čl. 76.

že důležitým pilířem připravovaného zákona je, jak již ostatně bylo řečeno, spotřebitel a zlepšení jeho ochrany. Uvedené se sice obecně vztahuje k připravovanému předpisu jakožto celku, avšak prostým dosazením znalostí o pozitivních aspektech systému opt-out můžeme vnímat jisté posílení v „naplnění“ uvedených cílů. Odhlašovací řízení, jak známo, zahrnuje všechny případně poškozené subjekty (vyjma odhlášených) a dosahuje tak jakési pomyslné maximální účinnosti, pokud jde o vyřešení sporu ve vztahu k jednotlivým dotčeným subjektům. Tento systém je dále tedy schopen usnadnit přístup k soudu (překročení poplatků, časové investice, případných nákladů na právní zastoupení) a díky svým vlastnostem umocnit procesní pozici poškozených a v důsledku toho nejen čistě formálně a teoreticky, ale i prakticky vyvážit síly a zdroje stran.²⁰⁴ Ve svém důsledku tak může připravovaný zákon ulehčit „dostupnost“ práva na soudní ochranu a podpořit naplnění uvedeného principu.

Pokud bychom měli výše uvedené jaksi shrnout, lze konstatovat, že na jedné straně zde spatřujeme určitá základní práva jednotlivce a na straně druhé princip ochrany spotřebitele, respektive jeho posílení, k čemuž má dopomoci také odhlašovací systém.

4.2. Ústavněprávní (ne)soulad a vhodná koncepce v NZ

Je potřeba určit, zda výše uvedená potenciálně dotčená základní práva garantující spravedlivý proces jsou právy absolutními, a tudíž nedovolují jakýkoliv zásah či omezení jinou hodnotou, právem či veřejným statkem nebo se jedná naopak o práva relativní, tedy ta, která připouštějí jistou míru omezení jiným právem (respektive hodnotou nebo statkem) a umožňují vzájemné vyvažování.²⁰⁵

V soudobém právním řádu se s jistými omezeními těchto práv již můžeme setkat. Namátkou je možno uvést prvky indikující omezení práva na přístup k soudu spočívající například v zakotvení soudních poplatků a jejich vyměřování²⁰⁶, dále lze zmínit existenci institutů zakotvených v OSŘ omezujících právo být přítomen u soudu, kterým je kupříkladu důsledek nastanuvší fikce doručení v rámci doručování (účastník může zmeškat jednání ve věci)²⁰⁷ nebo také vykázání z místa jednání. Uvedené by bylo způsobilé taktéž zasáhnout do práva být slyšen, jehož podstatou je umožnit účastníkovi projevit své argumenty a postoj k projednávané věci a tím mít příležitost ovlivnit

²⁰⁴ Zlepšení pozice spotřebitelů v Polsku je jedním z impulzů pro diskusi nad zavedením systému opt-out po boku stávajícího režimu v UDRPG. OJCZYK, Jolanta. *Pozwy zbiiorowe będą skuteczniejsze* [online]. Prawo.pl, 21. května 2018 [cit. 6. ledna 2021]. Dostupné na <<https://www.prawo.pl/biznes/pozwy-grupowe-beda-skuteczniejsze,228027.html>>.

²⁰⁵ BARTOŇ, M. a kolektiv. *Základní práva...*, s. 75–77.

²⁰⁶ Srov. HUSSEINI, Faisal, KOPA, Martín. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian a kol. *Listina základních práv...*, komentář k čl. 36.

²⁰⁷ Blíže viz PEKAŘOVÁ, Lenka. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian a kol. *Listina základních práv...*, komentář k čl. 38.

rozhodnutí soudu.²⁰⁸ Lze postřehnout, že zmíněná ústavně zaručená práva jsou již jistým způsobem limitována a připouštějí zásahy. Je tedy nepochybné, že se jedná o práva relativní, která lze za určitých okolností omezit.²⁰⁹

Ještě před samotným posouzením možné (proti)ústavnosti systému opt-out (jakožto jednoho z prvků zlepšujících ochranu spotřebitele), respektive jeho potenciálu zasáhnout do ústavně garantovaných základních práv, je vhodné vytknout, že „*Jednotlivá kolidující práva či veřejné statky je potřeba nejen vzájemně vhodně vyvážit, ale zároveň minimalizovat možný zásah do každého z nich, tedy zajistit maximum možného uplatnění každé z obou kolidujících hodnot.*“²¹⁰ S tímto postulátem je potřeba přistupovat k hodnocení souladnosti odhlašovacího režimu. Právě proto je vhodné nastíněný potenciální problém omezení práv podrobit testu proporcionality, v jehož rámci bude prověřeno, zda je nabízené řešení (zde odhlašovací režim) vhodné, potřebné a přiměřené.²¹¹

V rámci prvního kroku je prověřena vhodnost, tedy jestli je zde posuzované řešení (zavedení systému opt-out) schopno dosáhnout sledovaného cíle – zda je schopno posílit pozici a ochranu spotřebitelů nejen v soudním řízení a jestli dokáže dotčeným subjektům snáz „dosáhnout“ přístupu k soudu a tím i soudní ochrany a potlačit racionální apatii. Odpověď je prostá – ano. Výše citované odborné zdroje se shodují na tom, že skupiny vytvořené na základě pravidel odhlašovacího hromadného řízení jsou mnohem početnější ve srovnání s těmi vytvořenými za podmínek protichůdného režimu – jsou schopny zahrnout všechny dotčené subjekty a jejich nároky projednat v jednom řízení. K tomu nestaví překážky poškozeným osobám ihned ze začátku řízení²¹² (kdy je potřeba se přihlašovat v rámci opt-in řízení) či dokonce před ním (zde je myšleno individuální uplatnění nároku u soudu – naráží se zde na zpracování návrhu a uhrazení soudního poplatku).

Následující krok prozkoumává potřebnost. Podstatou je, jestli existuje nějaký jiný způsob, nástroj či institut, kterým lze dosáhnout sledovaného cíle a zároveň neomezit garantovaná práva. Napadat nás může výše zmíněná „kvazihromadná“ žaloba. Její dosah a možnost uplatnění jsou však velmi limitované a pro účely spotřebitelů se jedná navíc pouze o zdržovací nároky (nemluvě o jejich nedostatcích, které jsou uvedeny výše). Ani vzorové a postupní žaloby nepředstavují vhodné řešení. Podstata prvního ze zmíněných nástrojů spočívá v tom, že dotčený subjekt uplatní u soudu svůj nárok a následné rozhodnutí v této věci se snaží následovat další poškozené osoby opíraje se o takto ukončené řízení. Postupní žaloby se týkají situací, kdy dotčení postoupí své

²⁰⁸ PEKAŘOVÁ, Lenka. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian a kol. *Listina základních práv...*, komentář k čl. 38.

²⁰⁹ Srov. také HUSSEINI, Faisal, KOPA, Martin. In HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian a kol. *Listina základních práv...*, komentář k čl. 36.

²¹⁰ BARTOŇ, M. a kolektiv. *Základní práva...*, s. 96.

²¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94.

²¹² Je potřeba zmínit, že jistým odrazujícím prvkem bude v určitých případech nutnost projevit aktivitu za účelem uplatnění práva z přísouzeného plnění, které nebylo zcela vyplaceno. Blíže v rámci podkapitoly „Úspory z rozsahu“.

nároky jiné entitě, která je soudně uplatní a případně přisouzené plnění distribuuje.²¹³ U obou řešení se ovšem nezabýváme základní překážky – ochoty osob vůbec projevit vůli k takovému jednání, jestliže předem neznají výsledek řízení. Zmínit je potřeba také spotřebitelské organizace či slovy zákona o ochraně spotřebitele „...*sdružení spotřebitelů a jiných právnických osob založených k ochraně spotřebitele*...“.²¹⁴ Těmto entitám je na základě § 25 zmíněného zákona umožněno u soudu podat návrh za účelem ochrany spotřebitelů, nicméně jde opět pouze o nárok zdržovací. Toto oprávnění není navíc mezi zmíněnými organizacemi příliš často využíváno.²¹⁵ Je vhodné vzpomenout také instituty práva veřejného, zvláště pak správního práva, kdy v rámci řízení o přestupcích je kladen na obviněného nátlak, aby vydal bezdůvodné obohacení nebo uhradil škodu, kterou způsobil, případně správní orgán tuto povinnost obviněnému po nedobrovolném splnění uloží.²¹⁶ Nicméně primárním úkolem orgánů veřejné správy není zabývat se otázkou nároků a určování jejich výše. Není také možné, aby tyto orgány suplovaly činnost soudů. Můžeme shrnout, že soudobý právní řád České republiky pravděpodobně neobsahuje žádný srovnatelný nástroj se systémem opt-out, jenž by umožnil poškozeným osobám profitovat z přisouzeného plnění, aniž by musely jakkoliv uplatňovat svůj nárok nebo s ním jinak nakládat (vyjma aktivity spočívající v přihlášení se o nerozdělené plnění, které ovšem nadchází až po celém řízení, kdy jeho výsledek je již znám).

Po splnění obou výše uvedených kroků, je posledním přiměřenost v užším pojetí (či také proporcionalita). Zde je zkoumáno, jestli je zvolený nástroj skutečně proporcionalní ve vztahu k požadovanému cíli. Dochází zde tedy k vážení naproti sobě stojících práv.²¹⁷ V tomto případě stojí naproti sobě na straně jedné právo na přístup k soudu – specifitěji právo uplatnit svůj nárok dobrovolně, na základě své svobodné vůle a také právo vyjádřit se a v důsledku toho být slyšen (obecně ona základní práva) a na straně druhé zlepšení (usnadnění) práva na přístup k soudu a dovolání se soudní ochrany v případě nerentabilních nároků a též posílení ochrany spotřebitelů jakožto slabší strany (zde princip ochrany spotřebitele). Ihned zpočátku je příznačné položit otázku, zda je odhlašovací systém „více protiústavní“ nežli aktuální podoba „kvazihromadné“ žaloby? O rozporu tohoto institutu s ústavně zaručenými právy se zmiňuje například Balarin a Tichý, kteří spatřují nesoulad s právem na spravedlivý proces.²¹⁸ Trnem v oku je samozřejmě možnost vést řízení, aniž by osoba, které se může finální rozhodnutí dotýkat, vůbec věděla, že takové řízení

²¹³ BALARIN, Jan, TICHÝ, Luboš. Kolektivní ochrana..., s. 20.

²¹⁴ Ustanovení § 25 odst. 1 zákona č. 634/1992 Sb., zákon o ochraně spotřebitele ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁵ Vypořádání připomínek k materiálu s názvem: Návrh zákona o hromadných žalobách, připomínka Sdružení obrany spotřebitelů – Asociace, z.s., I. Úvodem. Dostupné zde <<https://apps.odok.cz/veklep-history-version?pid=KORNBEJ1UB93>>.

²¹⁶ Ustanovení § 89 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů. V této souvislosti lze uvést také ustanovení § 42 odst. 2 a § 87 stejného zákona, které se zmiňují o podobných podmínkách.

²¹⁷ BARTOŇ, M. a kolektiv. *Základní práva...*, s. 96; náleží ÚS ze dne 25. 10. 2016, sp. zn. II.ÚS 443/16.

²¹⁸ BALARIN, Jan, TICHÝ, Luboš. Kolektivní ochrana..., s. 19.

probíhá (jelikož nejsou nijak speciálně stanovena pravidla pro oznámení/informování veřejnosti o probíhající řízení, jak je tomu v případě hromadného řízení) nebo že ji dokonce již nějaké rozhodnutí zavazuje.²¹⁹ Vzpomeňme také ve druhé kapitole této práce uvedený názor Smolíka k úpravě „kvazihromadné“ žaloby a nález Ústavního soudu, který korigoval aplikaci ustanovení § 83 odst. 2 ve spojení s § 159a OSŘ. Upozornit je také potřeba na potenciál zneužitelnosti aktuální úpravy, když vytvořením překážky věci zahájené a rozhodnuté zaniká jiným dotčeným osobám možnost uplatnit své právo u soudu.²²⁰ Pokud je takto přinejmenším sporná právní úprava v českém právním řádu stále tolerována, jaké je opodstatnění neakceptování systému opt-out, jestliže navrhovaný zákon nejen že vyžaduje o probíhající řízení důkladně informovat, ale umožňuje členům využít určitá práva během řízení a zaručuje možnost vyloučit (odhlásit) se z něj (což současná právní úprava vůbec neumožňuje)? Není proto spíše aktuální právní úprava v rozporu s výše uvedenými základními právy? Samozřejmě vyvstává otázka, zda lze někomu „vnutit“ jeho účast v řízení. Nutno uznat, že takový postup obecně není žádoucí, jelikož může popírat zásadu dispoziční. Uvědomme si však, že institut hromadného řízení je speciálním nástrojem, který má usnadnit uplatnění nerentabilních nároků. V této souvislosti musíme poukázat na právní úpravu insolvenčního zákona. Ta disponuje konstrukcí, která pracovněprávní pohledávku zaměstnance jakožto věřitele vůči zaměstnavateli coby dlužníku, uplatní i bez jeho jednání.²²¹ Díky tomu se stane automaticky účastníkem insolvenčního řízení. Racionalita je zřejmá – ochrana zaměstnance. Proč tedy neposkytnout podobnou ochranu také spotřebitelům? Plynule navažme, že dokonce ani legislativa EU neposkytuje v této otázce žádný jednotný, konkrétní a přesvědčivý postoj. Je zbytečné zde opětovně pojednávat o řešeních v jednotlivých dokumentech. Postačí poukázat na fakt, že navrhovaná a doporučující řešení se liší. Nedostatky a klady jsou spatřovány jak v systému opt-in, tak opt-out. Při těchto úvahách nelze zapomenout zmínit ani další státy, které již institutem hromadných žalob disponují. Jsou jimi například Dánsko, Norsko a Portugalsko.²²² Tyto jsou navíc členskými státy Evropské úmluvy o lidských právech²²³, z čehož plyne, že případný rozpor odhlašovacího systému s právy tam zakotvenými (zvláště pak právem na spravedlivý proces v článku 6) by mohl být projednán před Evropským soudem pro lidská práva. K dnešnímu dni však tyto státy nadále systémem opt-out disponují. Neméně přílehlavé také je, že v Polsku probíhají diskuse nad případným začleněním systému opt-out po boku stávajícího opt-in.

²¹⁹ Viz FRINKOVÁ, Dita. In *Hromadné žaloby: sborník z odborného právního symposia*. Praha: Stálá konference českého práva, 2017, s. 55.

²²⁰ PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Reprezentativní žaloby v českém..., s. 57.

²²¹ STANISLAV, Antonín. In KOZÁK, Jan, BROŽ, Jaroslav, DÁDAM, Alexandr a kol. *Insolvenční zákon: komentář* [online databáze]. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, komentář k § 203. Dostupné z: databáze aspi.cz.

²²² Shodně například HAMULÁKOVÁ, Klára. Opt-Out Systems..., s. 103–104, 106–107 a také Class Action.pl, sekce Na świecie – Class action na świecie. Dostupné zde: <https://classaction.pl/na_swiecie_panstwo/>.

²²³ Viz <<https://www.coe.int/en/web/portal/47-members-states>>.

Uvažovat nicméně lze, zda NZ nenabízí jistou možnost pro zlepšení ochrany členů. Konkrétně, jestli je nutné, aby *res iudicata* za všech okolností dopadala na dotčené subjekty. Kupříkladu Portugalsko takovými výjimkami disponuje. Jde o situaci, kdy byla žaloba zamítnuta z důvodů nedostatku důkazů, případně tehdy, pokud soud v případě konkrétního subjektu rozhodne o tom, že tento nebude vázán rozhodnutím vydaným v hromadném řízení.²²⁴ Na druhé straně je však nutno vnímat (opět) nejistou pozici žalovaného. Ten by ani po proběhlém opt-out řízení neměl jistotu, zda je celá věc již uzavřena. Nastíněné řešení by tak sice mohlo řešit některé nedostatky odhlašovacího řízení – například nekvalitní oznámení o zahájení řízení. Nabouralo by však jistotu, kterou žalovaný nabyl. Otázka, kdo by měl být v nastíněném problému favorizován, tedy zda by měla být posílena pozice spotřebitele nebo by měl být chráněn žalovaný, je dle mého názoru spíše otázkou politickou než právní. Nabízí se ku příkladu možnost zachování práva individuálního řízení dotčených osob v případě, kdy by byl neúspěch ve věci zaviněn jednáním reprezentanta (o čemž by samozřejmě musel rozhodnout soud).

Pokud je postaveno do celkového kontextu

- případné porušení výše uvedených základních práv a
- představené „obecné pojistky“, speciální ochranné mechanismy, akcent na informovanost potenciálně dotčených subjektů o řízení, dále možnost členů vyloučit se z odhlašovacího řízení a také hlavní účel odhlašovacího režimu [kterým je usnadnit (či dokonce vytvořit) možnost soudně uplatnit nerentabilní nároky, které by v opačném případě s vysokou pravděpodobností zůstaly neuplatněny] a podpořit naplnění principu ochrany spotřebitele,

pak se domnívám, že zakotvení systému opt-out nepředstavuje flagrantní omezení těchto základních práv. Samozřejmě zde jistý zásah přítomen je, ovšem nedosahuje takové míry, aby bylo navrhované řešení zavrženo. Podstata dotčených práv totiž zůstane i nadále zaručena – NZ členům stále zajišťuje možnost být v řízení „zainteresován“ (§ 11 a 12 NZ) a se svým nárokem naložit dle své vůle.

Výše nastíněný problém by se ostatně mohl přesunout do roviny, kterou můžeme zjednodušeně vyjádřit takto: Je vhodnější (zpravidla) drobné nároky poškozených ponechat ve sféře škůdce nebo snažit se tomuto jevu čelit (mimo jiné) nástrojem, který umožňuje uplatnit taková práva, ačkoliv v jistých případech i bez vůle dotčených? Podobně si lze položit otázku, zda netkví jádro potenciálního problému systému opt-out spíše ve kvalitě a důkladnosti informování o probíhajícím řízení nežli v ústavnosti tohoto režimu jako takového.

²²⁴ NAGY, Csongor István. *Collective Actions in...*, s. 104.

Setkat se lze konec konců i s názorem, že volba mezi jednotlivými systémy je spíše otázkou politickou, respektive ideovou nežli právní.²²⁵

²²⁵ Vypořádání připomínek k materiálu: Návrh věcného záměru zákona o hromadných žalobách, připomínka ÚVČR – RRV, 1. Připomínka. Dostupné zde <<https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSARKE8ZPJ>>.

Závěr

S myšlenkou, s jakou tato práce v úvodu začíná, s tou je i zakončena. Vývoj společnosti je v posledních několika letech tak nesmírně rychlý, že činí člověku problém se na přítomný stav být jen adaptovat. Ne jinak je tomu i v právu. To by se mělo naopak snažit dobu předstihnout a pokrýt případné (ne)žádoucí jevy. Tak tomu ovšem mnohdy nebývá. Jedním z institutů, který je schopen zmenšit určitou nevyváženost mezi silou, která táhne společnost kupředu a davem, který je tažen, jsou hromadné žaloby. Jde o nástroj, jehož klíčovou vlastností je „spojit síly“ zpravidla slabší strany (dle § 7 NZ jsou to spotřebitelé) a umožnit ji nejen jistým způsobem vyrovnat mísky vah, ale také ulehčit přístup k soudu snížením či dokonce odstraněním administrativních a finančních překážek. V rámci tohoto nástroje můžeme vyčlenit problematiku, kterou lze označit jako „způsob vytváření okruhu účastníků“, neboli opt-in a opt-out systémy, a jejich české ekvivalenty – přihlašovací a odhlašovací řízení. Konkrétní pojetí a nastavení obou systémů (případně pouze jednoho z nich) v právním předpisu je velmi podstatné – determinuje totiž, jak bude to které řízení probíhat, která ustanovení mohou být použita a jak se volba dotkne účastníků a členů sporu. Oba uvedené modely našly své místo také v NZ, který vůbec poprvé představuje českému právnímu prostředí institut hromadné žaloby. Z těchto důvodů jsem se rozhodl ve své práci pojednat o kladných a negativních aspektech obou systémů, zjistit, zda odhlašovací způsob řízení představuje akceptovatelné řešení a zda je současné nastavení plánovaného předpisu vhodné.

V rámci první kapitoly se zabývám několikerymi otázkami. Je zde představena aktuální terminologie na poli kolektivní ochrany práv, její nejednotnost a matoucnost. Mimo je účelem této části také vymezení pojmosloví pro účely této práce.

Druhá kapitola se nejdříve vyjadřuje k aktuálnímu stavu ochrany kolektivních zájmů na půdě České republiky. Ten je shledán jako nevyhovující, přičemž nedostatky mu vyčítá jak Ústavní soud, tak i odborná veřejnost. Situaci by měl proto řešit NZ. Následně je přiblížena soudobá úprava hromadného řízení v Polsku, která se opírá o UDRPG. Tento je obecně představen a charakterizován a je poukázáno na některé podobnosti a odlišnosti mezi polským zákonem a českým NZ. Nejsou také opomenuty ani stěžejní aktuální dokumenty EU, které se nástrojů kolektivní ochrany práv úzce dotýkají, tedy směrnice o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů, Doporučení Komise, Směrnice a její původní návrh. Je zjištěno, že soulad s těmito není ani z pohledu UDRPG ani z pohledu připravovaného zákona zcela maximální. První a druhá kapitola je pojata jako jakýsi vstup do problematiky a vytknutí před závorku.

Třetí kapitola již představuje konkrétní výhody, nevýhody a problematické aspekty systémů. V první podkapitole jsou nejdříve oba modely definovány. Následně je představen aktuální systém v UDRPG, který je založený na principu opt-in, a jeho možný budoucí vývoj. Již detailněji je zde

přiblížen vývoj českého připravovaného předpisu zakotvujícího institut hromadných žalob a samotná koncepce NZ, která spočívá na kombinaci systému opt-in, jenž je pojat jako primární, a opt-out, který jej doplňuje. Konečně je pojednáno také o vývoji obou režimů na poli EU. Celkový obraz působí velice rozpačitě a nejistě. Unie nedokázala najít řešení, kterého by se držela. Následně byl předložen Návrh směrnice, jež se ale problematice způsobu vytváření okruhu účastníků jako by vyhýbal. Ke konci roku 2020 byla přijata Směrnice, která se již k problematice opt-in a opt-out vyjadřuje – jednotlivé státy si mohou ponechat či vytvořit svá řešení, která budou v souladu s jejím obsahem, přičemž žádný z obou systémů nezakazuje. Třetí podkapitola už zmiňuje první z kladných, případně záporných jevů, které s sebou systémy přinášejí. Opt-out systém ve srovnání s protichůdným řešením nabízí mnohem vyšší účast a „začlenění“ dotčených subjektů do řízení. Ukazuje se také, že typ projednávané věci může mít vliv na počet odhlášení. Důležité v tomto ohledu je, že nejmenší procento odhlášených vykazují spotřebitelské spory a nároky vyplývající z odpovědnosti za výrobek. Dalšími důvody, které ovlivňují početnost jsou výše případného prisouzeného plnění nebo nejistota ohledně výsledku řízení. Kombinace obou systémů se právě pro rozdílné výhody jeví jako vhodná. Zdůrazněna je také nejistota pro žalobce vyplývající z předem neznámé početnosti skupiny vytvořené na základě modelu opt-out, což je na druhou stranu kompenzováno možností vyřešit spor jednou pro vždy ve vztahu ke všem poškozeným. Do kontrastu je postaven systém opt-in, který má přesně opačné důsledky. Není možné zapomenout ani na to, jakým způsobem jednotlivé systémy ovlivňují náklady. Obecně má odhlašovací model pozitivní vliv na úspory z rozsahu – systém je charakteristický nižšími výdaji vynaloženými na zastoupení a dále organizačními a administrativními náklady. Pokud jde nicméně o náklady vynaložené na přihlášení se do řízení a na přihlášku určenou k nerozdělené prisouzené částce, mohou být ve výsledku stejné. Není opomenuta ani problematika stanovení hranice hodnoty práva v rámci modelu opt-out. Je shledáno, že stanovení vysoké hranice nedává s ohledem na ekonomické poměry příliš smysl. Mimo to se ale jeví také k zamyšlení, zda je z důvodu rozmanitosti a variace všech možných životních událostí vůbec vhodné nějakou hranici stanovit. Soudy by se mohly zákonem stanovených kritérií úzce přidržívat a přehlížet specifikum konkrétní situace. Nebylo možné vynechat také otázku zneužitelnosti institutu hromadných žalob, zvláště v odhlašovacím režimu. Zdůrazněna je možnost zneužití těchto nástrojů ze strany zástupců skupiny za účelem finančního prospěchu, a také možnost nekalého využití ze strany žalovaného, který jakýmsi spolčením se stranou žalující bude profitovat z překážky věci zahájené a rozsouzené. Část odborné veřejnosti vyjadřuje své obavy právě kvůli možnosti zneužití tohoto nástroje kolektivní ochrany práv, avšak je široce představeno nemálo pojistek a ochranných mechanismů, které takové skeptické postoje činí irelevantními. V poslední podkapitole je pojednáno o

oznámeních o zahájení řízení. U obou způsobů řízení je nutno dbát na velice důkladné informování. Je však připuštěno, že důslednější by mělo být v řízení odhlašovací. Je také naprosto žádoucí, aby i v případě vysokého počtu dotčených subjektů byli tyto informováni jednotlivě.

Ve čtvrté kapitole jsou představeny úvahy týkající se (možné) ústavní (ne)souladnosti systémů řízení, respektive jeho kontroverznější verze – opt-out režimu. V první podkapitole jsou nejdříve vytyčena potenciálně dotčená práva a vedle toho je postaven s nimi kolidující princip ochrany spotřebitele. Odhlašovací způsob řízení pak je určen jako prostředek, který uvedený princip pomáhá naplnit. Druhá podkapitola nejdříve poukazuje na fakt, že potenciálně dotčená procesní práva jsou právy relativními, jež připouštějí vyvažování s jiným kolidujícím právem. Je proto přistoupeno k testu proporcionality, který umožňuje najít či ulehčit odpověď na otázku, zda odhlašovací systém nepřipustně neomezuje zaručená práva. Po jeho podrobném provedení je shledáno, že opt-out systém nepředstavuje tak závažné a flagrantní omezení základních práv, aby byl shledán nepřipustným a protiústavním. Jeho zakotvení stanoví důležitý prvek pro naplnění cílů NZ.

Na tomto místě je vhodné vyjádřit se k pracovním otázkám stanoveným v úvodu této práce.

S otázkou, zda je *system opt-out skutečně vhodným řešením k dosažení cílů a záměrů, jejichž dosažení NZ sleduje* můžeme vyjádřit souhlas. Pokud vnímáme již několikrát zmíněný cíl, k němuž připravovaný zákon směřuje, jako jeho základní stavební pilíř, je zakotvení systému opt-out v návrhu nezbytné. Jak je již uvedeno, tento režim má potenciál zahrnout nároky všech poškozených subjektů, aniž by musely před či během řízení vynakládat jakékoliv úsilí. Opt-in systém je ve finále rovněž schopen dosáhnout podobného efektu, nicméně objevuje se zde zásadní překážka – poškozený musí vynaložit úsilí a do řízení se přihlásit^{226, 227} (což snižuje početnost skupiny). Na to lze navázat tím, že odhlašovací model je v praxi spojen s velice vysokou účastí. Počty odhlášených dosahují spíše jednotek procent. Toto řešení má tím pádem také pozitivní efekt pro samotného žalovaného, který bude ujistěn, že veškeré nároky již byly „vyřízeny“. Dodejme, že velice pravděpodobně současný právní řád neobsahuje žádný obdobný nástroj, který by byl schopen uváděné nedostatky a problémy s uplatňováním nerentabilních nároků řešit právě tak, jak to umožňuje odhlašovací režim v rámci hromadného řízení. Shrnuvše tyto úvahy o odhlašovacím režimu, lze konstatovat, že své určité nedostatky má, nicméně nepřeváží nad kladnými vlastnostmi, které lépe umožňují dosáhnout požadovaného výsledku.

²²⁶ Odůvodnění k ustanovení § 5 pak v této souvislosti hovoří, že díky odhlašovacímu systému „...se vymáhání určitého typu nároků ekonomicky a racionálně smýšlející osobě vůbec vyplatí.“ Dále také viz odůvodnění k § 107 Zvláštní části důvodové zprávy k NZ.

²²⁷ V Report on Class Actions se k tomuto uvádí, že „skutečný opt-in režim“ nevyústí v hromadnou žalobu, ale spíše v jakési spojení nároků. Ontario Law Reform Commission. *Report on Class Actions*. Vol. II, Ministry of the Attorney General, 1982, s. 483.

Pokud jde o to, zda je *systém odhlašovací (opt-out) ústavněprávně souladný, respektive zda nenarušuje právo na spravedlivý proces*, je po přečtení výše uvedených řádků pojednávajících o ústavní souladnosti systému zřejmé, že je odpověď na tuto otázku kladná. V jistých ohledech lze spatřovat dotčení některých ústavních práv, avšak toto narušení není tak závažné, aby opt-out systém v tuzemském právním řádu „nedostal šanci“.

Zbývá zhodnotit, jestli je *aktuální nastavení způsobu řízení (přihlašovací řízení jako primární a odhlašovací řízení jako sekundární) a jeho právní zakotvení v NZ vhodné*. Odpověď zde nemusí být jednoznačná. Z důvodové zprávy vyplývá, že odhlašovací systém je subsidiárním řešením a prioritu stanoví řízení přihlašovací.²²⁸ Takový přístup je vhodné spíše ohodnotit kladně. NZ plánuje zavést do českého právního prostředí zcela nové instituty, které dosud nemají obdoby. Jak je uvedeno, opt-out systém není všemi přijímán stejně a mezi částí odborné veřejnosti vzbuzuje obavy. Mimo to se díky svým vlastnostem bude zpravidla mnohem více používat na užší okruh situací (drobné, nerentabilní a rozptýlené nároky) než systém přihlašovací. Jeví se proto logické pojmout tuto variantu způsobu řízení jako sekundární. Tak by tomu ostatně mohlo být i v Polsku.²²⁹

Je potřeba uzavřít, že oba popisované systémy mají bezesporu své pozitivní i negativní aspekty. Cíle zákona není možné zcela dosáhnout, pokud by měl být postaven pouze na přihlašovacím systému. Odhlašovací systém řeší problémy, které z povahy věci protichůdný model nemůže odstranit, respektive jeho použití pro konkrétní situaci je nevhodné. A dá se to říct i opačně. Jejich vzájemná kombinace je proto více než vhodná. Případný skepticismus ohledně ústavnosti aktuálního řešení taktéž není na místě – současná právní úprava disponuje instituty mnohem spornějšími a diskutabilnějšími, mimo to předkládaná úprava rozšiřuje paletu nástrojů ochrany práv spotřebitelů. Aktuální podoba proto dle mého názoru ztělesňuje poměrně vhodný kompromis s rozumným potenciálem.

²²⁸ Obecná část, bod 2., podbod 2.3. důvodové zprávy NZ.

²²⁹ Ministerstwo Rozwoju. *Postępowanie grupowe w modelu...*, s. 7.

Seznam zdrojů

Monografie

- BALARIN, Jan. *Kolektivní ochrana práv v civilním soudním řízení*. 2011. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra občanského práva. Vedoucí práce Winterová, Alena, 237 s.
- KULSKI, Robert. *Ochrona interesów zbiorowych w postępowaniu cywilnym* [online databáze]. Wydanie 1. Warszawa: C. H. Beck, 2017. Dostupné z databáze: legalis.pl.
- NAGY, Csongor István. *Collective Actions in Europe. A Comparative, Economics and Transsystematic Analysis*. Cham: Springer, 2019, 122 s.
- NIEDUŻAK, Marek. *Postępowanie grupowe. Prawo i ekonomia*. Warszawa: C. H. Beck, 2014, 177 s.
- WILLGING, Thomas E., HOOPER, Laural L., NIEMIC, Robert J. *Empirical Study of Class Actions in Four Federal District Courts: Final Report to the Advisory Committee on Civil Rules*. Federal Judicial Center, 1996, 200 s.

Komentáře

- ASŁANOWICZ, Marcin. *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz*. Warszawa: C. H. Beck, 2019, 418 s.
- HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář* [online databáze]. Praha: C.H. Beck, 2021. Dostupné z databáze: beck-online.cz.
- KOZÁK, Jan, BROŽ, Jaroslav, DADAM, Alexandr a kol. *Insolvenční zákon: komentář* [online databáze]. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 20. března 2021]. Dostupné z: databáze.aspi.cz.
- LAVICKÝ P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 1088 s.
- PIETKIEWICZ, P., REJDAK, M. *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz* [online databáze]. LexisNexis: Warszawa 2011. Dostupné z databáze: lex.pl.
- SIERADZKA, Małgorzata. *Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Komentarz* [online databáze]. 3. vydání, Warszawa: Wolters Kluwer, 2018. Dostupné z databáze: lex.pl.

Učebnice

- BARTOŇ, M. a kolektiv. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, 608 s.

- ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 474 s.

Příspěvky ve sbornících

- BUBNÍK, Gerhardt. In: *Hromadné žaloby: sborník z odborného právního sympozia*. Praha: Stálá konference českého práva, 2017, s. 52–53.
- FRINKOVÁ, Dita. In: *Hromadné žaloby: sborník z odborného právního sympozia*. Praha: Stálá konference českého práva, 2017, s. 54–55.
- PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Reprezentativní žaloby v českém civilním procesu. *Acta Iuridica Olomucensia*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2016, roč. 11, č. 1, s. 51–60.
- SMOLÍK, P. Hromadné žaloby – současnost a výhledy české právní úpravy. In Dvořák, J., Kindl, J. (ed). *Pocita Martě Knappové ke 80. narozeninám*, Praha 2005, s. 381–402.
- SMOLÍK, P. Meze užití skupinové žaloby v českém civilním procesu – současnost a vyhlídky. In TICHÝ, Luboš, (ed). *Procesní ochrana kolektivních zájmů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 105–122.
- TEJČ, Jeroným. Stávající a připravovaná legislativní úprava. In: *Hromadné žaloby: sborník z odborného právního sympozia*. Praha: Stálá konference českého práva, 2017, s. 32–34.
- TICHÝ, Luboš. Procesní ochrana kolektivních zájmů – přehled a řešení. In TICHÝ, Luboš, (ed). *Procesní ochrana kolektivních zájmů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 45–64.
- WINTEROVÁ, Alena. Poznámky k vybraným aspektům hromadné žaloby. In: *Hromadné žaloby: sborník z odborného právního sympozia*. Praha: Stálá konference českého práva, 2017, s. 19–22.

Články

- BALARIN, Jan, TICHÝ, Luboš. Kolektivní ochrana procesních práv v ČR: sen či skutečnost? *Bulletin advokacie*, 2013, roč. 20, č. 3, s. 17–25.
- BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Účast na řízeních o hromadných žalobách v zahraničí a uznání a výkon rozsudků v těchto věcech v jiných zemích. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 13-14, s. 467–474.
- DEBLAK, Marta. Postępowanie grupowe – analiza regulacji w wymiarze teoretycznym i praktycznym po czterech latach jej funkcjonowania. *Forum prawnicze*, 2014, č. 6, s. 19–39.

- DODSON, Scott. An Opt-In Option for Class Actions. *Michigan Law Review*, 2016, roč. 117, č. 2, s. 171–214.
- DOLEŽAL, Radim. Sankční funkce náhrady újmy – punitive damages v českém právu? *Právní rozhledy*, 2018, roč. 26, č. 8, s. 279–283.
- EISENBERG, Theodore, MILLER, Geoffrey. The Role of Opt-Outs and Objections in Class Action Litigation: Theoretical and Empirical Issues. *Vanderbilt Law Review*, 2004, roč. 57, č. 5, s. 1529–1567.
- GRYPHON, Marie. Assessing the Effects of a 'Loser Pays' Rule on the American Legal System. *Rutgers Journal of Law & Public Policy*, 2011, roč. 8, č. 3, s. 567–613.
- HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Kolektivní ochrana práv v nově navrhované úpravě. *Bulletin advokacie*, 2018, č. 12, s. 17–22.
- HAMULÁKOVÁ, Klára. Opt-Out Systems in Collective Redress. EU Perspectives and Present Situation in the Czech Republic. *Hungarian Journal of Legal Studies*, 2018, roč. 59, č. 1, s. 95–117.
- HILSEE, Todd B., WHEATMAN, Shannon R., INTREPIDO, Gina M. Do You Really Want Me to Know My Rights? The Ethics Behind Due Process in Class Action Notice Is More Than Just Plain Language: A Desire to Actually Inform. *Georgetown Journal of Legal Ethics*, 2005, roč. 18, č. 4, s. 1359–1382.
- HURTER, Estelle. Opting in or opting out in class action proceedings: from principles to pragmatism? *De Jure*, 2017, roč. 50, č. 1, s. 60–79.
- LAVICKÁ, Petra. O hromadných žalobách. *Právní rozhledy*, 2020, roč. 28, č. 15–16, s. 545–549.
- MUCHA, Jagna. Nowy model ochrony zbiorowych interesów konsumentów w UE i możliwości jego wdrożenia do prawa polskiego. *Internetowy kwartalnik antymonopolowy i regulacyjny*, 2019, č. 8, s. 7–24.
- MULHERNON, Rachel. The Case for an Opt Out Action for Europe Member States: A Legal and Empirical Analysis. *Columbia Journal of European Law*, 2009, roč. 15, č. 3, s. 409–453.
- NĚMEC, Robert. Potenciální konflikt mezi oprávněnými zájmy klientů a zájmy advokáta u hromadných žalob. *Bulletin advokacie*, 2019, č. 7-8, s. 13–18.
- ŠVEŘEPOVÁ, Kateřina. Fenomén hromadné žaloby jako projev proměny vnímání role práva v moderní společnosti. *Bulletin advokacie*, 2019, č. 4, s. 18–24.

- VAN DEN BERG, Roger, VISSCHER, Louis. The Preventive Function of Collective Actions for Damages in Consumer Law. *Erasmus Law Review*, 2008, roč. 1, č. 2, s. 5–30.
- VAN DIJCK, Gijs. Membership in Class Action: An Experimental Study. *Tilburg University TISCO Working Paper No. 007/2010*, 5th Annual Conference on Empirical Legal Studies Paper Tilburg Law School Research Paper No. 013/2011, 2010, s. 1–35.
- WINTEROVÁ, Alena. Hromadné žaloby (procesualistický pohled). *Bulletin advokacie*, 2008, č. 10, s. 21–27.
- ZIMA, P. Skupinové žaloby a české právo. *Právní fórum*, 2007, roč. 4, č. 3, s. 94–97.

Internetové zdroje

- 220. Attorney's fees [online]. justice.gov [cit. 7. února 2021]. Dostupné na <<https://www.justice.gov/jm/civil-resource-manual-220-attorneys-fees>>.
- ClassAction.pl
- GILL, Andy. *THE LARGEST CLASS ACTION LAWSUITS & SETTLEMENTS* [online]. 4. dubna 2020 [cit. 11. října 2020]. Dostupné na <<https://www.gjel.com/blog/largest-class-action-settlements.html>>.
- hilsoft.com
- jndla.com
- OJCZYK, Jolanta. *Pozwy zbiorowe będą skuteczniejsze* [online]. Prawo.pl, 21. května 2018 [cit. 12. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.prawo.pl/biznes/pozwy-grupowe-beda-skuteczniejsze,228027.html>>.
- PASEKOVÁ, Eva. *Advokát Michal Sylla: Hromadnými žalobami chce ministerstvo privatizovat část civilního procesu, záměr však odůvodňuje marxistickou rétorikou* [online]. ceska-justice.cz, 27. července 2019 [cit. 11. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.ceska-justice.cz/2019/07/advokat-michal-sylla-hromadnymi-zalobami-chce-ministerstvo-privatizovat-cast-civilniho-procesu-zamer-vsak-oduvodnuje-marxistickou-retorikou/>>.
- *Projekty przewidujące wzmocnienie mechanizmów ochrony roszczeń zbiorowych w UE* [online]. ClassAction.pl [cit. 8. října 2020]. Dostupné na <<https://classaction.pl/na-swiecie-panstwa/projekty-przewidujace-wzmocnienie-mechanizmow-rozsczen-zbiorowych-ue/>>.
- *Průměrné mzdy - 2. čtvrtletí 2020* [online]. czso.cz [cit. 24. listopadu 2020] <<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-2-ctvrtleti-2020>>.

- SOBCZAK, Krzysztof. *Prof. Sieradzka: Pozny zbiorowe wymagaja jeszcze usprawnienia* [online]. Prawo.pl, 19. února 2019 [cit 11. listopadu 2020], <<https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/pozwy-zbiorowe-wymagaja-zmian-opinia-adwokata,358711.html>>.
- TRZASKA-ŚMIESZEK, Agnieszka. *10 lat postępowania grupowego w Polsce* [online]. ClassAction.pl, 27. července 2020 [cit. 9. října 2020]. Dostupné na <<https://classaction.pl/naszym-okiem/10-lat-postepowania-grupowego-w-polsce/>>.

Právní předpisy

- Federal Rules of Civil Procedure ze dne 20. 12. 1937
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1740 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1575 z późn. zm.)
- Sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
- Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů
- Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů
- Usnesení představenstva České advokátní komory, č. 1/1997 Věstníku, ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex)
- Ustawa z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 446)
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů
- Vládní návrh zákona o hromadném řízení, sněmovní tisk 775/0

Právní předpisy a dokumenty EU

- Bílá kniha KOM(2008) 165 v konečném znění, o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, ze dne 2. 4. 2008.
- Doporučení Komise 2013/396/EU ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie. Úř. věst. L 201, 26. 7. 2013.
- Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES ze dne 11. 4. 2018, COM(2018) 184 final.
- Sdělení komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů COM(2013) 401 final ze dne 11. června 2013, „Směrem k evropskému horizontálnímu rámci pro kolektivní právní ochranu“.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/1828 ze dne 25. listopadu 2020 o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES. Úř. věst. L 409, 4. 12. 2020.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES ze dne 23. dubna 2009, o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů. Úř. věst. L 110, 1. května 2009.
- Usnesení Evropského parlamentu [2011/2089(INI)] ze dne 2. února 2012, „Směrem k soudržnému evropskému přístupu ke kolektivnímu odškodnění“. Úř. věst. C 239 E, ze dne 20. srpna 2013.
- Zelená kniha KOM(2008) 794 v konečném znění, o kolektivním odškodnění spotřebitelů, ze dne 27. listopadu 2008.

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94.
- Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 1996, sp. zn. Pl. ÚS. 15/96.
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1106/08.
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2016, sp. zn. IV. ÚS 529/16.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2017, sp. zn. I. ÚS 2063/17.
- Postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie I C 1281/15 ze dne 14. 1. 2019.
- Usnesení Nejvyššího soudu Polska ze dne 19. 12. 2019, sp. zn. I CSK 395/19.

Ostatní

- KUBAS, Andrzej, KOS, Rafał. *Opinia w sprawie ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (druk sejmowy 1829)*. Kraków, 20. 10. 2009.
- KULSKI, Robert. *Opinia o rządowym projekcie ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (druk sejmowy nr 1829)*.
- Ministerstwo Rozwoju. *Postępowanie grupowe w modelu opt-out – materiał do pre-konsultacji*. Warszawa, 2016. Dostupné zde <http://www.adwokatura.pl/admin/wgrane_pliki/file-postepowanie-grupowe-w-modelu-opt-out-16260.pdf>.
- SZCZEPAŃSKA-KULIK, Ilona, OLEJNICZAK, Dorota. *Opinia w sprawie wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie powództw przedstawicielskich w celu ochrony zbioronych interesów konsumentów i uchylającej dyrektywy 2009/22/WE (COM(2018) 184 final)*. Biuro analiz sejmowych Kancelarii Sejmu: Warszawa, 2018. Dostupné online ke stažení.
- Vypořádání připomínek k materiálu s názvem: Návrh zákona o hromadných žalobách, dostupné ke stažení zde <<https://apps.odok.cz/veklep-history-version?pid=KORNBEJJUB93>>.
- Vypořádání připomínek k materiálu: Návrh věcného záměru zákona o hromadných žalobách, dostupné ke stažení zde < <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSARKE8ZPJ>>.

Shrnutí

Diplomová práce pojednává o způsobech vedení řízení v návrhu zákona o hromadném řízení. Tato problematika je pro připravovaný předpis velice klíčová, protože determinuje, jakým způsobem bude vůbec řízení probíhat a jak volba jednotlivých systémů ovlivní členství a uplatnění práv poškozených osob v řízení. Cílem předložené práce je zjistit, zda návrhem zákona pojatá koncepce obou systémů je způsobilá dosáhnout cílů připravovaného předpisu a také zda se takové nastavení obou režimů přílišně nedotýká zaručených práv subjektů. Předkládaná práce je členěna do čtyř kapitol, úvodu a závěru. První kapitola pojednává o terminologii na poli nástrojů kolektivní ochrany práv. Představení aktuálního stavu a možného budoucího vývoje a podoby nástrojů kolektivní ochrany práv na území Polska, České republiky a EU stanoví obsah druhé kapitoly. Třetí kapitola pak konkrétně uvádí a představuje jednotlivé výhody, nevýhody a problematické aspekty, které s sebou přináší oba způsoby vedení hromadného řízení. Konečně předmětem čtvrté kapitoly jsou úvahy nad ústavněprávní (ne)souladností systému opt-out.

Klíčová slova

hromadné řízení, hromadná žaloba, způsoby vedení řízení, přihlašovací řízení, opt-in, odhlašovací řízení, opt-out, kolektivní ochrana, kolektivní ochrana práv, kolektivní ochrana zájmů

Abstract

The diploma thesis deals with the methods of conducting proceedings in the bill on collective proceedings. This issue is very key for the prepared regulation, because it determines how the proceedings will take place at all and how the choice of individual systems will affect the membership and exercise of the rights of injured parties in the proceedings. The aim of the presented work is to find out whether the concept of both systems conceived by the Bill is capable of achieving the objectives of the prepared regulation, and also whether such a setting of both regimes does not affect the guaranteed rights of subjects too much. The presented work is divided into four chapters, introduction and conclusion. The first chapter deals with terminology in the field of collective protection instruments. The presentation of the current state and possible future development and form of instruments of collective protection of rights in the territory of Poland, the Czech Republic and the EU determines the content of the second chapter. The third chapter then specifically introduces and presents the individual advantages, disadvantages and problematic aspects that come with both methods of conducting collective proceedings. Finally, the subject of the fourth chapter is considerations on the constitutional (in)conformity of the opt-out system.

Key words

collective proceeding, class action, methods of conducting proceedings, opt-in, opt-out, collective protection, collective protection of interests, collective protection of rights